

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР

Гүйцэтгэлийн аудитын тайлан

**ТӨСЛИЙН ЦАР ХҮРЭЭ ӨРГӨЖИН
ЗЭЭЛИЙН ХЭМЖЭЭ НЭМЭГДЭЖ
ОЛОН УЛСЫН НИСЭХ ОНГОЦНЫ
ШИНЭ БУУДАЛ АШИГЛАЛТАД ОРОХ
ХУГАЦАА ХОЙШИЛСОН БАЙНА**

2020 оны 4 дүгээр сар

**АУДИТЫН СЭДЭВ: ХӨШИГИЙН ХӨНДИЙН
ОЛОН УЛСЫН НИСЭХ ОНГОЦНЫ БУУДЛЫН
ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН**

Улаанбаатар хот

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ АУДИТОРЫН
ТУШААЛ

2020 оны 04 сарын 03 өдөр

Дугаар А/35

Улаанбаатар хот

Аудитын тайланг баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4.5, 13.4.7, 19 дүгээр зүйлийн 19.3.3 дахь заалт, "Гүйцэтгэлийн аудитын журам"-ын 12.39 дэх заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. "Хөшигийн хөндийн олон улсын нисэх онгоцны буудлын төслийн хэрэгжилт, үр дүн"-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитын тайланг нэгдүгээр, аудитаар өгсөн албан шаардлагыг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталгаажуулсугай.

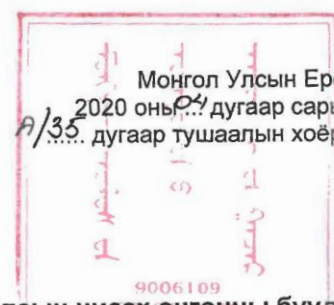
2. Аудитын тайланг УИХ-ын Төсвийн Байнгын хороо, Эдийн засгийн Байнгын хороо, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Сангийн яам, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, Иргэний нисэхийн ерөнхий газарт тус тус хүргүүлсүгэй.

3. Аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг авч, хэрэгжилт үр дүнг 2021 оны 1 дүгээр сарын 01-ний өдрийн дотор Үндэсний аудитын газарт ирүүлэхийг Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Сангийн яам, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, Иргэний нисэхийн ерөнхий газарт тус тус зөвлөсүгэй.

4. Зөвлөмж, албан шаардлагын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үр дүнг тооцон ажиллахыг Гүйцэтгэлийн аудитын газар /С.Оюунгэрэл/-т даалгасугай.

5. Аудитын тайлан баталгаажсанаас хойш 14 хоногийн дотор аудитын ажлын болон нотлох баримтыг архивын нэгж болгон Үндэсний аудитын газрын архивд хүлээлгэн өгөхийг аудитын баг /Б.Хишигтогтох/-т үүрэг болгосугай.

Д.ЗАНДАНБАТ

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторов
2020 оны 04 дугаар сарын 03-ны өдрийн
А/35 дугаар тушаалын хоёрдугаар хавсралт

**“Хөшигийн хөндийн олон улсын нисэх онгоцны буудлын
төслийн хэрэгжилт, үр дүн”-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитаар
өгсөн албан шаардлагын жагсаалт**

/сая төгрөг/			
№	Зөрчлийн товч утга	Албан шаардлагын дугаар	Зөрчлийн дүн
1	Төслийн хүрээнд худалдан авсан тоног төхөөрөмж, машин механизмыг хөрөнгийн бүртгэлд бүртгэх тухай Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газрын тогтоолыг үндэслэн гал унтраах авран хамгаалах ангийн штаб командын машин, эмнэлгийн машиныг тус тус давхардуулан тусгасан, Хөвсгөл аймгийн Хэнгэрэгтэй ажиглалтын байгууламж, Увс аймгийн Улаангом нисэх буудалд тус тус шилжүүлэн суурилуулсан хэт богино долгионы 2 ширхэг станцыг бүртгэлд тусгаагүй байна. Гал команд аврах ангийн штаб командын зориулалттай автомашиныг 2017 онд ИНЕГ-ын тэргүүн дэд дарга, 2018-2019 онд ИНЕГ-ын Нисэх буудлуудын удирдах газрын дарга нар тус тус албан хэрэгцээнд ашигласан, хэт богино долгионы 2 ширхэг станцыг төслийн зориулалт бус байршилд шилжүүлэн ашигласан байна.	03/189	1,834.6
	Нийт дүн		1,834.6

АГУУЛГА

Товчилсон үгийн тайлбар	2
Хүснэгтийн товьёг	4
Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл	5
ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	7
БҮЛЭГ 1. ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ ШААРДЛАГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БОЛОВЧ ТЭЗҮ-Г ТУСГАЙЛАН БОЛОВСРУУЛААГҮЙ БАЙНА	8
Төслийн анхны зорилго “Чингис хаан” ОУНОБ-ыг өргөжүүлэх бус буудлын хэвийн болон аюулгүй үйл ажиллагааны орчныг сайжруулахад чиглэгдсэн байв	8
Дотоодын ачаа тээврийн урсгалыг зорчигчдын өсөлттэй уялдуулан тооцсон ч таамагласан хэмжээнд хүрч чадаагүй байна	8
ОУНОШБ-ыг иж бүрэн, цогцоор барих чиглэл баримталсан нь САПРОФ судалгааны дүн, Ерөнхий төлөвлөгөөнөөс зөрүүтэй байх үндэслэл болсон байна	9
ОУНОШБ-ын байршлыг мэргэжлийн байгууллагуудын дүгнэлтэд үндэслэн сонгожээ	10
Нэмэлт зээл авснаар ОУНОШБ ашиглалтад орох хугацаа хойшилж төслийн эдийн засгийн үр өгөөж буурсан байна.....	13
БҮЛЭГ 2. ЗЭЭЛИЙН ГЭРЭЭНИЙ ДАГУУ СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН БОЛОВЧ ГЭРЭЭНД ЯПОН УЛСЫН ГҮЙЦЭТГЭГЧ КОМПАНИ БАЙХААР ЗААСНААС СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТАД 2 ЖИЛ ГАРУЙ ХУГАЦАА ЗАРЦУУЛАГДЖЭЭ	14
Зээлийн гэрээ олон улсын гэрээний зарчимд нийцэж буй хэдий ч гэрээний бүрдэл, албан орчуулга хангалтгүй, гэрээнд тусгасан дагаж мөрдөх дүрэм, журам, баримт бичгийг бүрэн хавсаргаагүй байна.....	14
Төслийн зээл нэн хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй боловч эргэн төлөлтөд их хэмжээний ханшийн зөрүү үүсэх эрсдэлтэй байна.	18
Ерөнхий гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалт ЖАЙКА-ийн журмын дагуу явагдсан хэдий ч зээлийн гэрээнд Япон улсын гүйцэтгэгч компани байхаар зааснаас сонгон шалгаруулалтад 2 жил гаруй хугацаа зарцуулжээ	19
Туслан гүйцэтгэгчдийн сонгон шалгаруулалт Самсунг Си Энд Ти”, “Эм Си Эс Проперти” ХХК-ийн дотоод журмын дагуу явагдсан нь өрсөлдөөн олон нийтэд нээлттэй, ил тод явагдах боломжийг хязгаарласан байна	22
БҮЛЭГ 3. ТӨСЛИЙН ЦАР ХҮРЭЭ ӨРГӨЖИЖ, ЗЭЭЛИЙН ХЭМЖЭЭ НЭМЭГДСЭН, НЭМЭЛТ БАРИЛГЫН АЖЛУУДААС ТӨСЛИЙН ХУГАЦАА СУНГАГДСАН, ЗАХИАЛАГЧИЙН ҮҮРЭГ, ХЯНАЛТ ХАНГАЛТГҮЙ БАЙЖЭЭ. .	25
Захиалагч тал гэрээгээр хүлээсэн үүргээ бүрэн хэрэгжүүлээгүй байна.....	25
Төсөвт өртөгт үнэлгээ, магадлал хийлгэж бодит өртгийг баталгаажуулаагүй байна.....	30
Гүйцэтгэгчийн ирүүлсэн үнийн саналын шууд бус зардал нь тооцоолсон төсөвт өртгөөс 2.7 дахин их байжээ	31
Зарим ажлыг нэмэлт зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх шаардлагатай гэж үзэх боломжгүй байна.....	32
Төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй агаарын хөлгийн засвар үйлчилгээний барилга, барьж эхэлсэн, Монголын талын хөрөнгөөр барьж буй барилгын ажил удааширсан, концессын гэрээ 2019 оны 7 дугаар сард байгуулсан зэргээс ОУНОШБ үйл ажиллагаа явуулах хугацаа хойшилсон байна.....	37
Төслийн хүрээнд нийлүүлсэн авто машины үнэ зах зээлийн үнээс 4.9 дахин өндөр, зарим хөрөнгийг давхардуулан бүртгэсэн байна	39
Төслийн хүрээнд бараа материал, тоног төхөөрөмжийг тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалтагүйгээр 15.0 тэрбум төгрөгийн НӨАТ, 15.1 тэрбум төгрөгийн Гаалийн албан татвараас чөлөөлсөн байна	41
ОУНОШБ-ын менежментийн концессын гэрээнд татвар, ногдол ашиг, концессын төлбөр төлөхөөр заажээ	43
Төслийн хэрэгжилтэд тавих захиалагчийн болон дотоод хяналт бүрэн хэрэгжээгүй байна	47
ОУНОШБ-ыг түшиглэн хот байгуулах, түүнийг хөгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний хэрэгжилт хангалтгүй байна	50
Холбогдох байгууллагын санал:	51
Саналд өгсөн тайлбар:	59
ДҮГНЭЛТ:	61
ЗӨВЛӨМЖ:	62
ХАВСРАЛТУУД:.....	63

Товчилсон үгийн тайлбар

АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
ААН	Аж ахуйн нэгж
АБГББХ	Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо
АӨЗ	Ашиглалтын өмнөх захиргаа
АӨУХ	Ашиглалтын өмнөх удирдах хороо
АХБ	Азийн хөгжлийн банк
БНХАУ	Бүгд найрамдах хятад ард улс
БХБС	Барилга хот байгуулалтын сайд
ГАГ	Гүйцэтгэлийн аудитын газар
ГЕГ	Гаалийн ерөнхий газар
ГЕН	Гэрээний ерөнхий нөхцөл
ГТН	Гэрээний тусгай нөхцөл
ГХБГЗЗГ	Газрын харилцаа, барилга, геодези, зураг зүйн газар
ГХЯ	Гадаад харилцааны яам
ЕСБХБ	Европын сэргээн босголт хөгжлийн банк
ЗХУ	Зөвлөлт холбоот улс
ЗТАЖЯ	Зам, тээвэр, аялал жуулчлалын яам
ЗТБХБЯ	Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын яам
ЗТБХБС	Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайд
ЗТХС	Зам, тээврийн хөгжлийн сайд
ЗТХЯ	Зам, тээврийн хөгжлийн яам
ЗТС	Зам тээврийн сайд
ЗТЯ	Зам, тээврийн яам
ИНЕГ	Иргэний нисэхийн ерөнхий газар
ИКАО	International Civil Aviation Organization буюу Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллага
МИАТ	Монголын иргэний агаарын тээвэр
МУЗГ	Монгол Улсын Засгийн газар
МХЕГ	Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар
НЗД	Нийслэлийн Засаг Дарга
НОБ	Нисэх онгоцны буудал
НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
ОУНОБ	Олон улсын нисэх онгоцны буудал
ОУНОШБ	Олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал
ТБХ	Төсвийн байнгын хороо
ТБОНӨХБАҮХАТ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай
ТЕГ	Татварын ерөнхий газар
ТНБД	Төрийн нарийн бичгийн дарга
ТУХ	Төслийн удирдах хороо
ТХН	Төсөл хэрэгжүүлэгч нэгж
ТЭЗҮ	Техник эдийн засгийн үндэслэл
ХАЁТ	Хөгжлийн албан ёсны туслалцаа
ҮАГ	Үндэсний аудитын газар
ҮХГ	Үндэсний хөгжлийн газар
ҮХД	Үерийн хамгаалалтын далан
ХАЁТ	Хөгжлийн албан ёсны тусламж
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани

ЭБЭХС	Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд
ЭЗБХ	Эдийн засгийн байнгын хороо
ЭЗХС	Эдийн засгийн хөгжлийн сайд
ЭЗХЯ	Эдийн засгийн хөгжлийн яам
ЭХЯ	Эрчим хүчний яам
ЯОУХАБ	Японы олон улсын хамтын ажиллагааны банк

Хүснэгтийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт 1	Судалгааны тооцоолол, бодит гүйцэтгэл	9
Хүснэгт 2	Төслийн хүрээнд баригдсан барилга, байгууламжийн тоо	10
Хүснэгт 3	Газар эзэмшүүлэх, тусгай хэрэгцээнд авах шийдвэрүүд	11
Хүснэгт 4	Газрын давхцал бүхий нэгж талбарын тоо	12
Хүснэгт 5	Хүчин чадлын харьцуулалт	12
Хүснэгт 6	Зээлийн нөхцөлийн харьцуулалт	14
Хүснэгт 7	Ерөнхий гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээний дүн	23
Хүснэгт 8	Ажил, үйлчилгээ худалдан авсан гэрээний тоо	24
Хүснэгт 9	Зөвлөх үйлчилгээний гэрээ дүгнэсэн судалгаа	27
Хүснэгт 10	Зөвлөх үйлчилгээний гэрээний мэдээлэл	30
Хүснэгт 11	Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээний мэдээлэл	
Хүснэгт 12	САПРОФ судалгаа болон Анхан шатны зураг төслийн тооцооны зөрүү	31
Хүснэгт 13	УИХ-ын холбогдох байнгын хороодоор хэлэлцүүлсэн зээлийн дүн	
Хүснэгт 14	Нэмэлт зээлийн дүнгийн задаргаа	34
Хүснэгт 15	ИНЕГ-ын татварын дараах цэвэр ашиг	34
Хүснэгт 16	Гүйцэтгэл баталгаажуулах үе шатны хоногийн хуваарилалт	36
Хүснэгт 17	Зээлийн хөрөнгийн хуваарилалт	37
Хүснэгт 18	Агаарын хөлгийн засвар үйлчилгээний барилгын хүчин чадал, төсвийн харьцуулалт	38
Хүснэгт 19	Төслийн хүрээнд татвар хураамжийн талаар холбогдох гэрээнд тусгасан байдал	41
Хүснэгт 20	2013-2016 оны импортын мэдээ	42
Хүснэгт 21	Агаарын хөлгийн мөстөлтийн эсрэг шингэн цацах автомашин	42

Зургийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Зураг 1		21

Дүрслэлийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Дүрслэл 1	ОУНОШБ-ын бүтээн байгуулалтын ажилд зарцуулсан хөрөнгийн эх үүсвэр	7
Дүрслэл 2	2012-2017 оны нислэгийн саатлын мэдээ	8
Дүрслэл 3	Зөвлөхийн тооцоолсон болон Гүйцэтгэгчээс ирүүлсэн үнийн саналын зөрүү	32
Дүрслэл 4	Санхүүжилтийн үе шат	35
Дүрслэл 5	Татвараас чөлөөлөх үе шат	41

Хавсралтын товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хавсралт 1	Байр зүйн зурагт дүрслэгдсэн газар зүйн нэр болон ОУНОБ-ын байршлын зураг	53
Хавсралт 2	Төслийн Удирдах хороо 2009-2018 оны хооронд хуралдсан хуралдааны судалгааны нэгтгэл	54
Хавсралт 3	Улсын комиссын үзлэг шалгалтаар илэрсэн зөрчлийн нэгтгэл судалгаа	55
Хавсралт 4	Нэмэлт хөрөнгө гарган зайлшгүй хийх шаардлагатай 20 ажлын материалын үнийн урьдчилсан тойм судалгааны нэгтгэл	55
Хавсралт 5	2017 онд ажилласан Улсын комиссын барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах комиссын актын нэгтгэл	56
Хавсралт 6	Төслийн хүрээнд чөлөөлөгдсөн нийт татварын мэдээ	58

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх	Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл
Аудитын зорилт	Аудитыг УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2019 оны 04 дүгээр тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторов 2019 оны А/45 дугаар тушаалаар батлагдсан “2019 онд Үндэсний аудитын газрын гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө”-г үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон Үндэсний аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд хийв. Тухайн жилд хэрэгжиж эхлэх төсвийн орлогоор баталгаажсан Засгийн газрын баталгаа, зээл, бүх төрлийн санхүүгийн үүрэгтэй холбогдсон гэрээ, хэлцэл, үйл ажиллагааны хүрээнд “Хөшигийн хөндийн Олон Улсын нисэх онгоцны буудал барих төслийн хэрэгжилт”-д аудит хийж, дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилт чиглэгдэнэ. Аудитын гол зорилтыг хангахын тулд дараах дэд зорилт, чиглэлийн дагуу аудитыг гүйцэтгэв. Үүнд: ➤ <i>Төслийн хэрэгцээ шаардлага, эдийн засгийн үр ашгийг зөв тооцоолж, төлөвлөсөн эсэх;</i> ➤ <i>Зээлийн гэрээ нь олон улсын гэрээний зарчимд нийцэж, зээлийн гэрээний дагуу сонгон шалгаруулалт явагдсан эсэх;</i> ➤ <i>Төслийг ТЭЗҮ болон гэрээний дагуу үр дүнтэй хэрэгжүүлсэн эсэх;</i>
Аудитын хамарсан хүрээ	Аудитад Хөшигийн хөндийн Олон улсын нисэх онгоцны буудал барих төслийн гэрээ хэлэлцээр, САПРОФ судалгаа, холбогдох байр зүйн болон геотехник, инженер геологийн дүгнэлт, төслийн ерөнхий төлөвлөгөө, зураг төсөл, барилгын ажлын төсөв, гүйцэтгэл, холбогдох судалгаа, санхүүгийн баримт материал, захиалагч, гүйцэтгэгч, санхүүжүүлэгч талуудын гэрээний үүргийн хэрэгжилттэй холбоотой баримт, материал болон дотоод хяналт шалгалтын тайлан дүгнэлтийг дараах төрийн байгууллага, нэгжийн хүрээнд хамруулан авч үзэв. Үүнд: ▪ Зээлдэгч, Захиалагч: Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Гадаад харилцааны яам, Сангийн яам, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Иргэний нисэхийн ерөнхий газар болон төрийн байгууллагууд Татварын ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, Улсын бүртгэл, оюуны өмчийн газар, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар ▪ Зээлдүүлэгч, санхүүжүүлэгч: ЖАИКА-ийн Монгол дахь Төлөөлөгчийн газар ▪ Гүйцэтгэгч: Төслийн үйл ажиллагаанд гэрээгээр оролцсон Монгол улсын болон гадаад улсын иргэн, хуулийн этгээд: • Зөвлөх: Япон улсын Azusa Sekkei/Oriental Consultants Global JV хамтарсан Зөвлөх • Ерөнхий гүйцэтгэгч: Mitsubishi Chiyoda Joint Venture, • Ерөнхий туслан гүйцэтгэгч: БНСУ-ын “Самсунг Си энд Ти” компани, “Эм Си Эс Проперти” ХХК болон тэдгээрийн туслан гүйцэтгэгчид. Аудитад Мон-Пи 8, 12 зээлийн хөрөнгийн зарцуулалтыг хамруулсан болно.
Аудитын хязгаарлалт	Төслийн хүрээнд баригдсан барилга, байгууламжийн төсөвт өртөг, ажлын гүйцэтгэл, чанар байдалд мэргэжлийн зөвлөх, шинжээчийн

**Аудитын арга зүй,
шалгуур үзүүлэлт**

дүгнэлт гаргах боломжгүй нөхцөл үүссэн тул уг асуудлыг аудитад хамруулаагүй болно.

Аудитыг гүйцэтгэхэд АДБОУС 300, 3000-3100 үндэслэн боловсруулсан Гүйцэтгэлийн аудитын журамд заасан арга зүйг ашиглан Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг мөрдлөг болгон холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа, тодруулга авах, байгууллагын худалдан авалт хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааны болон зээл олголт, санхүүгийн тайлан, бусад шаардлагатай баримт материал, төсөл хэрэгжиж эхэлснээс хойших үндсэн үзүүлэлтийн судалгаанд тулгуурлан дүн шинжилгээ хийж, аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.

**Аудитын
бүрэлдэхүүн,
хугацаа**

Аудитыг Үндэсний аудитын газрын Гүйцэтгэлийн аудитын газрын захирал бөгөөд тэргүүлэх аудитор Б.Мөнх-Очир удирдаж, аудитын менежер Л.Эрдэнэчулуун, З.Ариунзаяа нар чанарын хяналтыг хэрэгжүүлж, ахлах аудитор Б.Хишигтогтох, аудитор М.Наранжаргал, М.Гүнжмаа, Ж.Мөнхбилгүүн, хөндлөнгийн зөвлөх шинжээчээр олон улсын эрх зүйч Г.Ганзориг нар гүйцэтгэв.

Аудитын төлөвлөгөөг 2019 оны 03 дугаар сарын 18-ны өдөр, нэмэлт горим гүйцэтгэх ажлын төлөвлөгөөг ОУНОШБ-ын менежментийн концессын гэрээ байгуулагдсантай холбогдуулан 2019 оны 11 дүгээр сарын 05-ны өдөр тус тус батлуулав.

Аудитын талбарын ажлыг 2019 оны 3 дугаар сарын 18-ны өдрөөс 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн хооронд, 2019 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрөөс 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн хооронд гүйцэтгэж, аудитын дүн, дүгнэлтэд дэмжлэг болох нотлох зүйлс, холбогдох тайлан, мэдээ судалгааг ажлын баримт материалд хавсаргав.

Хүндрэл бэрхшээл

Төслийн хэрэгжилттэй холбоотойгоор Монгол Улс Япон Улсын Засгийн газар хооронд 2008 оноос байгуулсан зээлийн гэрээ байгуулах үйл явцаас эхлүүлэн Монголын талын асуудал эрхэлсэн Төрийн захиргааны төв байгууллагуудын хариуцсан мэргэжилтнүүд тогтвор суурьшилтай ажиллаагүй, зарим баримт материал архивд бүрэн хадгалагдаагүйгээс шаардлагатай баримт материалыг аудитын баг авахад хугацаа зарцуулж байв.

ҮАГ-ын зүгээс ЖАИКА-д төслийн хэрэгжилттэй холбоотой мэдээлэл авах, уулзалт зохион байгуулах тухай хүсэлтийг удаа дараа хүргүүлсэн боловч шалгадагч байгууллагад хамрахгүй үндэслэлээр мэдээлэл гаргаж өгөх, уулзалт зохион байгуулахаас татгалзсан болно.

ЗТХЯ, СЯ-ны холбогдох мэргэжилтэн аудитад шаардлагатай баримт материалыг цаг хугацаанд нь ирүүлээгүй, төслийн Зөвлөх, ерөнхий болон туслан гүйцэтгэгч компаниудын баримт материал гадаад хэл дээр боловсруулагдсан, монгол хэл дээрх албан ёсны орчуулгагүй байсан нь аудитын хугацаанд сөргөөр нөлөөлж байв.

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

“Чингис Хаан” ОУНОБ нь хуучин ЗХУ-ын цэргийн нисэх буудал байсныг 1956 онд шилжүүлэн Цэрэг ба Нийгмийг Аюулаас хамгаалах Хэргийг эрхлэх Сайдын 1957 оны 107 дугаар тушаалаар Улаанбаатар хотын “Буянт-Ухаа” нисэх онгоцны төв буудлыг байгуулж байжээ. Тус буудал нь Их Монгол Улсын 800 жилийн ойг тохиолдуулан 2005 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрөөс Чингис хаан ОУНОБ нэртэй болжээ. Буудлын хөөрч буух зурвасын өргөтгөлийг 1960-1961 онд мөн хийж, 1986 онд ЗХУ-ын /тухайн үеийн/ тусламжаар Зорчигч үйлчилгээний барилга шинээр барьж ашиглалтад оруулсан байна.

АХБ, ЕСБХБ, ЯОУХАБ-ны санхүүжилтээр Чингис хаан ОУНОБ-д тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлийн талаар судалгааг 1992-2007 онд хийж байжээ.

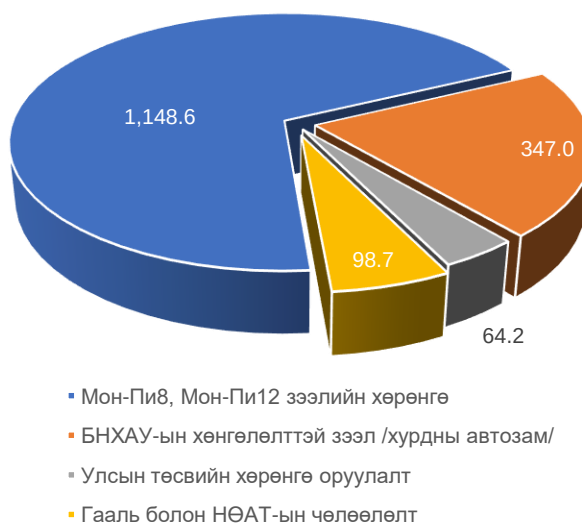
МУЗГ нь Улаанбаатар хотын ОУНОШБ барих төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор ЯОУХАБ-тай 2008 онд 28.8 тэрбум иений Мон-Пи8, ЖАИКА-тай 2015 онд 36.8 тэрбум иений Мон-Пи12 нийт 65.6 тэрбум иений нэн хөнгөлөлттэй зээлийн гэрээ байгуулан төслийн зөвлөх үйлчилгээг Япон Улсын “Азуса Секкей-Ориентал Консалтантс” хамтарсан түншлэл үзүүлж, Ерөнхий гүйцэтгэгчээр “Мицүбиши-Чиёода” хамтарсан түншлэл ажиллаж байна.

Төслийн хүрээнд 2019 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар зээлийн хөрөнгийн 92.2 хувь буюу 60.5 тэрбум иенийг ашиглаж, төсөл нь 2020 оны 2 дугаар улиралд дуусахаар үргэлжилж байна.

Барилга, байгууламжийг ашиглалтад хүлээн авах комисс төслийн үндсэн барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийг 2017 оны 1 дүгээр сард, нэмэлт барилга байгууламжийг 2018 оны 7 дугаар сард хүлээн авахаар ажилласан байна.

ОУНОШБ-д Мон-Пи8, 12 зээлээс 1,148.6 тэрбум, БНХАУ-ын хөнгөлөлттэй зээлээр хурдны замын төсөлд 347.0 тэрбум, Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаас 64.2 тэрбум төгрөгийг тус тус санхүүжүүлж, Гааль болон НӨАТ-ын татвараас 98.7 тэрбум төгрөгийг чөлөөлсөн байна. Үүнийг эх үүсвэр тус бүрээр харуулбал,

Дүрслэл 1. ОУНОШБ-ын бүтээн байгуулалтын ажилд зарцуулсан хөрөнгийн эх үүсвэр /тэрбум төгрөг/

Эх сурвалж: ЗТХЯ, СЯ, ГЕГ, ТЕГ

БҮЛЭГ 1. ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ ШААРДЛАГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БОЛОВЧ ТЭЗҮ-Г ТУСГАЙЛАН БОЛОВСРУУЛААГҮЙ БАЙНА

Төслийн анхны зорилго “Чингис хаан” ОУНОБ-ыг өргөжүүлэх бус буудлын хэвийн болон аюулгүй үйл ажиллагааны орчныг сайжруулахад чиглэгдсэн байв

1.1 АХБ-ны санхүүжилтээр 1992 онд хийгдсэн судалгаагаар “Буянт-Ухаа /тухайн үеийн нэрээр/ ОУНОБ нь 2000 он хүртэл олон улс, дотоодын нислэгийн болон агаарын тээврийн ачааллыг даах боломжтой боловч 2000 оноос хойш нисэх буудлын аюулгүй ажиллагаа, ашиглалт үйлчилгээний нөхцөл байдлын улмаас шинээр ОУНОБ барих хэрэгцээ шаардлага үүсэх магадлалтай” гэж дүгнэсэн байна.

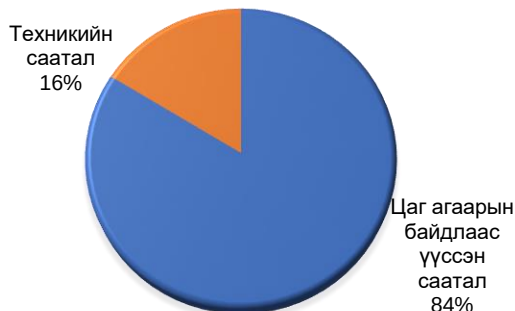
1.2 Мөн Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны техник туслалцааны хүрээнд 2003 онд хийгдсэн судалгаагаар “Буянт-Ухаа” ОУНОБ-ын зурвасыг ИКАО-ын стандартад нийцүүлэх, нислэгийн зурваст саад үүсгэж буй уул, толгодын оройг авч хаях замаар 2 чиглэлтэй болгон өөрчлөх зэрэгт их хэмжээний хөрөнгө шаардлагатай тул шинээр ОУНОБ барих нь зүйтэй” гэж дүгнэжээ. Тухайлбал,

- Салхины урсгал, утаа манан зэрэг байгалийн хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр нислэгүүд цуцлагдах тохиолдол олон гарах;
- Олон улсын нислэг үйлдэж буй агаарын тээврийн байгууллагуудын аюулгүй ажиллагаанд мөрдөгдөх ИКАО-ын зарим стандартыг хангахгүй;
- Нислэгийн зурвасын замын налуу байдал нь 1.5 градусаас хэтрэхгүй байх ёстой боловч 2.1 градус хүрсэн;
- Аэродромын ашиглалтын коэффициент хамгийн багадаа 95% байх шаардлагад нийцэхгүй байгааг дурджээ.

1.3 ЯОУХАБ-ны санхүүжилтээр 2007 онд хийгдсэн Төсөл боловсруулах тусгай туслалцааны тайлан /цаашид САПРОФ гэх/ судалгаагаар өмнөх судалгаануудаар тодорхойлсон хүндрэл бэрхшээлийг хянан үзэж, хөөрч, буух зурвас, газарзүйн байршил зэргээс шалтгаалсан хязгаарлалтгүйгээр үйл ажиллагаа явуулж болох ОУНОБ-ыг найдвартай, аюулгүй, тохиромжтой байдлаар барьж байгуулах нь зөв шийдэл гэж үзжээ.

1.4 ИНЕГ-аас авсан мэдээллээс үзэхэд 2012-2017 онд 3190 удаагийн нислэгийн саатал бүртгэгдсэний 16 хувь нь техникийн, 84 хувь нь цаг агаарын нөхцөл байдлаас шалтгаалж үүссэн нь дээр дурдсан судалгаагаар тодорхойлсон хүндрэл бэрхшээл бодитой байсныг харуулж байна.

Дүрслэл 2. 2012-2017 оны нислэгийн саатлын мэдээ

Эх сурвалж: ИНЕГ

Дотоодын ачаа тээврийн урсгалыг зорчигчдын өсөлттэй уялдуулан тооцсон ч таамагласан хэмжээнд хүрч чадаагүй байна

1.5 САПРОФ судалгааны тайланд зорчигч, ачаа тээврийн урсгалыг Монгол Улсын статистик мэдээнд үндэслэн үзүүлэлт хоорондын хамаарлыг регрессийн загварыг ашиглаж 2024 он хүртэлх таамаглалыг гаргасан байна. Таамаглалд 2024 онд жилийн зорчигчийн тоо 2.3 сая хүрэхээр тооцоолсноос 2018 он хүртэлх гүйцэтгэлийг авч үзвэл дараах байдалтай байна.

1.6 Судалгааны таамаглал болон бодит гүйцэтгэлийн зөрүү бага байгаагаас үзэхэд зорчигч тээврийн урсгалыг үндэслэлтэй тооцоолсон гэж үзэхээр байна.

1.7 Харин ачаа тээврийн урсгалыг зорчигчдын өсөлттэй уялдуулан тооцоолсноос бодит гүйцэтгэлээр таамагласан үр дүнд хүрээгүй байна.

1.8 Энэ нь нэг талаас авто тээврийн өртөг хямд, агаарын тээвэрлэлтийн тариф өндөр байгаагаас уул уурхайн чиглэлийн тээвэрлэлтээс бусад орон нутгийн нислэгийн эрчим буурснаас шалтгаалсан байна.

Хүснэгт 1. Судалгааны тооцоолол, бодит гүйцэтгэл

Он	Зорчигчийн урсгал /мян.зорчигч/			Ачаа тээврийн урсгал /мян.тн/		
	Таамаглал	Гүйцэтгэл	Зөрүү	Таамаглал	Гүйцэтгэл	Зөрүү
2005	471.3	479	7	3,666	2,344	(1,322)
2010	753	671	(82)	5,800	3,862	(1,938)
2014	1101	1,019	(82)	8,200	4,955	(3,245)
2015	1203	956	(247)	8,900	4,212	(4,688)
2016	1305	1,023	(282)	9,600	4,409	(5,191)
2017	1414	1,252	(162)	10,300	5,022	(5,278)
2018	1529	1,422	(107)	11,100	5,339	(5,761)
2019	1651			11,900	-	

Эх сурвалж: Төсөл боловсруулах тусгай туслалцааны тайлан, ИНЕГ-ын Агаарын тээврийн бодлого, төлөвлөлтийн газар

ОУНОШБ-ыг иж бүрэн, цогцоор барих чиглэл баримталсан нь САПРОФ судалгааны дүн, Ерөнхий төлөвлөгөөнөөс зөрүүтэй байх үндэслэл болсон байна

1.9 ЯОУХАБ Улаанбаатар хотын ОУНОШБ-ыг барихад шаардлагатай хөрөнгийн хэмжээг тогтоох зорилгоор өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэн 2006 оны 11 дүгээр сараас 2007 оны 4 дүгээр сар хүртэл Төсөл боловсруулах тусгай туслалцааны тайлан-САПРОФ судалгаа боловсруулсан байна.

1.10 САПРОФ судалгаа нь АХБ-ны 1993 оны судалгаа болон ЕСБХБ-ны санхүүжилтээр 2003 онд боловсруулагдсан “Иргэний агаарын тээврийг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө”-г дахин хянан үзэх, шинэ ОУНОШБ барих төслийн цар хүрээ, хэрэгцээ шаардлага зэргийг тодорхойлох зорилгоор хийгдсэн байна.

1.11 Төслийн саналыг анх боловсруулан зээлийн хэлэлцээр байгуулагдахад ОУНОШБ-ыг одоогийн Чингис хаан ОУНОБ-ын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, шинэчилж өргөжүүлэх зорилт тавиагүй, харин нислэгийн саатал үүсгэх, нислэгийн аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх газарзүйн хязгаарлагдмал байрлал, арын салхи, хотын утаатай холбоотой үзэгдэх орчин муудах зэрэг нөхцөл байдлыг арилгах үндсэн зорилготой байжээ.

1.12 Харин Azusa Sekkei/Oriental Consultants Global хамтарсан түншлэл/цаашид “Зөвлөх” гэх/ зураг төслийг боловсруулахдаа ЗТХЯ, ИНЕГ зэрэг холбогдох талуудын санал хүсэлтийг хүлээн авч төлөвлөлтдөө тусган ажилласан бөгөөд Монголын тал бүрэн цогц нисэх буудлыг төлөвлөх зорилгыг эрхэмлэн ажилласан нь САПРОФ судалгааны төлөвлөлтөөс зөрүүтэй байх шалтгаан болсон байна.

1.13 Зөвлөх нь 2009 оны 8 дугаар сараас анхан шатны зураг төслийн ажлыг эхлүүлэн 12 дугаар сарын 26-ны өдөр Сайдын зөвлөлийн хурлаар оруулж, 12 дугаар сарын 30-ны өдөр Засгийн газарт танилцуулсан байна. Ерөнхий төлөвлөгөөг ЗТБХС-ын 2010 оны 1 дүгээр сарын 4-ний өдрийн 01 дүгээр тушаалаар баталж, эх зургийг зөвшөөрсөн байна.

1.14 Төслийн хүрээнд 2019 оны оны 1 дүгээр улирлын байдлаар нийт 89 барилга байгууламж баригдсанаас 28 нь САПРОФ судалгаанд төлөвлөгдсөн, 61 нь Ерөнхий төлөвлөгөөнд тусган шинээр нэмж баригдсан байна.

1.15 ТХН-ээс ГХБГЗЗГ-т 2010 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 05 дугаар албан бичгээр Ерөнхий төлөвлөгөө, үндсэн барилга байгууламжийн эх загвар зурагт магадлал хийхийг хүссэний дагуу ерөнхий дүгнэлтийг 2011 оны 5 дугаар сарын 26-ны өдрийн 2/1498 дугаар бичгээр хүлээн авч, саналыг зураг төсөлд тусган ажилласан байна.

Хүснэгт 2. Төслийн хүрээнд баригдсан барилга, байгууламжийн тоо

Барилга байгууламжийн нэр	Тоо		
	САПРОФ-оор төлөвлөсөн	Төлөвлөөгүй	Нийт
Үндсэн барилга байгууламж	7	32	39
Аэродромын барилга байгууламж	8	2	10
Гадна инженерийн шугам сүлжээ	8	2	10
Нэмэлт гэрээгээр баригдсан барилга байгууламжууд	2	11	13
Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар барьсан барилга байгууламжууд	3	4	7
Нэмэлт гэрээгээр болон улсын төсвөөр баригдаж байгаа барилгыг холбосон шугам сүлжээ		10	10
НИЙТ	28	61	89

Эх сурвалж: Төсөл хэрэгжүүлэгч нэгж

Техник, эдийн засгийн үндэслэлийг тусгайлан боловсруулаагүй, төслийг судалгааны тайланд үндэслэн хэрэгжүүлж иржээ

1.16 Гадаадын зээл, тусламжийг зохицуулах тухай хууль /2015 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдөр Өрийн удирдлагын тухай хуулиар хүчингүй болсон/-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.1¹, 12 дугаар зүйлийн 12.1.1² дэх заалтад салбарын яам салбар, орон нутгийн хэмжээнд гадаадын зээлээр хэрэгжүүлэх төсөл, ТЭЗҮ-г боловсруулж гадаадын зээл, тусламжийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэхээр заажээ.

1.17 Гэвч ЗТХЯ нь ТЭЗҮ-г хариуцан боловсруулахгүйгээр энэхүү том бүтээн байгуулалтын ажлыг судалгааны тайланд үндэслэн хэрэгжүүлж Гадаадын зээл, тусламжийг зохицуулах тухай хуулийн дээрх заалтуудыг зөрчиж, баримталж ажиллаагүй байна.

1.18 Албан ёсны батлагдсан ТЭЗҮ байхгүйгээс төслийн хэрэгжилтийн явцад анхны төлөвлөлтөөс их хэмжээний өөрчлөлт орж, төлөвлөгдөөгүй барилга байгууламжууд баригдсан нь санхүүжилт нэмэгдэх үндэслэл болсон байна.

ОУНОШБ-ын байршлыг мэргэжлийн байгууллагуудын дүгнэлтэд үндэслэн сонгожээ

1.19 АХБ-ны санхүүжилтээр хийгдсэн судалгаанд ИНЕГ-аас санал болгосноор ОУНОБ барих боломжтой 7 байршилд олон улсад мөрддөг нисэх буудлын байршлын шалгуурт үндэслэн судалжээ. Эдгээр 7 байршлаас шалгуурыг нийцсэн дараах 2 байршлыг сонгон нарийвчилсан судалгаа хийсэн байна. Үүнд:

- Налайх дүүргийн цэргийн нисэх онгоцны буудал;
- Төв аймгийн Зуунмод орчмын байршил.

1.20 Уг нарийвчилсан судалгаа болон ЕСБХБ-ны техник туслалцаатай хийгдсэн судалгаагаар Төв аймгийн Зуунмод орчмын байршил нь дараах үзүүлэлтээр хамгийн боломжит хувилбар гэж үзжээ. Үүнд:

- Нислэг үйлдэхэд саадгүй байршилтай
- Өргөтгөл хийх боломж бүхий харьцангуй тэгш талбайтай
- Хөрсний цэвдэггүй
- Улаанбаатар хотод ойр байршилтай /48 км орчим/

¹ Гадаадын зээлийн талаарх бодлого, дунд хугацааны хөгжлийн стратеги, хэтийн чиглэлд нийцүүлэн тухайн салбар, орон нутгийн хэмжээнд гадаадын зээлээр хэрэгжүүлэх төслийг боловсруулах, төслийн техник, эдийн засгийн үзүүлэлтийг тухайн салбарын яам хариуцан боловсруулж, гадаадын зээл, тусламжийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлнэ.

² гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний үндэслэл, тооцоо, судалгаанд техник, эдийн засгийн тооцоо, дүн шинжилгээ хийх.

1.21 САПРОФ судалгаагаар Төв аймгийн Зуунмод орчмын байршлыг харьцангуй тэгш гадаргуутай ОУНОШБ барихад тохиромжтой бөгөөд уг байршилд байгаль орчны мониторингийн хөтөлбөр, геотехник, газар хөдлөлт, гүний болон хөрсний ус зэрэгт нарийвчилсан судалгаа хийх шаардлагатай гэж үзжээ.

1.22 ИНЕГ-аас 2006-2007 онд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ, усны эх үүсвэр гүний усны гидрогеологи, газар хөдлөлтийн аюулгүй байдлын үнэлгээ хийлгэсэн бол төсөл хэрэгжиж эхэлснээс хойш Зөвлөх байр зүйн зураглал, усан хангамжийн эх үүсвэрийн нэмэлт судалгаа болон бүтээн байгуулалтын ажил хийгдэх талбайн барилга байгууламж тус бүрээр геотехникийн судалгааг хийлгэсэн байна.

1.23 “Найчрал Састайнэблэ” ХХК-ийн 2015, 2016 оны Байгаль орчны мониторингийн тайланд төслийн талбайг хашаалсан идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа боловч туулай, үнэг, хярс, бор шувуу, шонхор зэрэг амьтад элбэг тохиолдож байгаа талаар дурдсан бөгөөд энэ нь нислэгийн аюулгүй үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй тул Иргэний нисэхийн багц дүрэмд заасан мал, амьтан, шувууны аюулаас сэргийлэх үйл ажиллагааны горим, арга зүйн дагуу холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

1.24 ГХБГЗЗГ-аас 2019 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдөр 02/784 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн байршлын зургаас үзэхэд ОУНОШБ нь Хөшигийн хөндийн баруун талд, Бөхөгийн хөндийн зүүн хойд талд Тахилт толгой орчимд байршиж байна. /Зургийг хавсралт 1-д үзүүлэв/

ОУНОШБ-ыг ашиглалтад оруулахад газар чөлөөлөлтийн асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байна

1.25 МУЗГ-ын 2003 оны 28 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах, гаргах журам” дагаж мөрдөөгүйгээс өнөөг хүртэл газрын маргаантай, давхцалтай асуудлууд шийдвэрлэгдээгүй байгаа нь ИНЕГ-ын даргын 2010 оны А/245 тоот тушаалаар батлагдсан “Аэродромд тавигдах шаардлага”-ын 7 дугаар бүлэг Аэродром орчмын газар ашиглалт, аюулгүйн бүс” шаардлага³ зөрчигдөж байна

1.26 Мөн МУЗГ, орон нутгийн захиргааны байгууллагаас 2006-2017 онд ОУНОШБ-ын байршилтай холбоотой дараах газар эзэмшүүлэх, тусгай хэрэгцээнд авах шийдвэрүүд гаргасан байна. Үүнд:

Хүснэгт 3. Газар эзэмшүүлэх, тусгай хэрэгцээнд авах шийдвэрүүд

№	Шийдвэр	Огноо	Дугаар	Хэмжээ	Шийдвэрийн утга
1	Төв аймгийн Сэргэлэн сумын Засаг даргын захирамж	2006.09.25	108	1200 га	Бөхөгийн хөндийд нисэх онгоцны буудлын зориулалтаар Иргэний нисэхийн ерөнхий газарт 60 жилийн хугацаатай газар эзэмшүүлэх
2	МУЗГ-ын тогтоол	2010.06.02	140	12084.9 га	Төв аймгийн Сэргэлэн сумын Хөшигийн хөндийд баригдах “Олон улсын нисэх онгоцны буудал”-ын нутаг дэвсгэрт орших газрыг тусгай хэрэгцээнд авч хил заагийг тогтоох
3	МУЗГ-ын тогтоол	2016.03.14	154		Төв аймгийн Сэргэлэн сумын Хөшигийн хөндийд баригдах “Олон улсын нисэх онгоцны буудал”-н нутаг дэвсгэрт орших газрыг тусгай хэрэгцээнд авч хил заагийг өөрчлөн тогтоох
4	МУЗГ-ын тогтоол	2017.03.29	105	1200 га	МУЗГын 2010 оны 140 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан Тусгай хэрэгцээний газар /Төв аймгийн Сэргэлэн сумын нутагт орших Хөшигийн хөндий Олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал/-аас ИНЕГ-т 1200 га газар эзэмшүүлэх

Эх сурвалж: www.legalinfo.mn

³ 7.3.1.3 Аэродром, нисэх буудлын орчимд байгуулсан барилга байгууламж, газар тариалан, мал аж ахуй, үйлдвэрлэл, мал нядалгааны зориулалтаар ашиглуулахаар олгосон газар, зориулалтын бус ашиглаж байгаа газрууд нь иргэний нисэхийн аюулгүй ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх бол дээрх төрлийн зориулалтаар олгогдсон газрын зөвшөөрлийг цуцлах, объектыг нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, нисэх буудлын орчимд шинээр газар олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, дүүргийн засаг даргатай хамтран ажиллана.

1.27 Засгийн газрын тогтоолоор газрыг тусгай хэрэгцээнд авахдаа Засгийн газрын 2003 оны 28 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах, гаргах журам”-ын 14⁴ дэх заалтыг хэрэгжүүлээгүй, олгосон тусгай хэрэгцээний 12,084.9 га газарт 2019 оны 10 дугаар сарын байдлаар 24 нэгж талбар давхцалтай хэвээр байгаа тул газрын давхцалыг арилгах шаардлагатай байна.

1.28 Үүнээс Засгийн газрын тогтоолоор тусгай хэрэгцээнд авсан газраас Төв аймгийн Сэргэлэн сумын Засаг даргын захирамжаар 2012-2015 онд нийт 909.7 га талбай бүхий 11 нэгж талбарыг иргэн, хуулийн этгээдэд олгосон байна.

Хүснэгт 4. Давхцуулан олгосон газрын мэдээлэл

№	Газар эзэмшигч	Газрын хэмжээ	Газар олгосон огноо	Газар олгох үндэслэл /Төв аймгийн Сэргэлэн сумын Засаг даргын/
1	Г.Балжинням	6 га	2015.05.25	2015 оны 05 дугаар сарын 25-ны А/199 тоот захирамж /Т.Гансүх/
2	Гоёын толгой ХХК	1 га	2013.01.25	2012 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрийн 923 тоот захирамж
3	Л.Дашдондог	0.67 га		2013 оны 09 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 365 дугаарт захирамж /Т.Гансүх/
4	Кичара ХХК	10 га	2012.09.11	2012 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрийн 540 дугаарт захирамж /Ц.Мэндсайхан/
5	Моодунхаан групп ХХК	270 га	2015.01.16	2014 оны 07 дугаар сарын 08-ны өдрийн 293 тоот захирамж
6		60 га		
7		60 га		
8		50 га	2015.02.13	2014 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн 513 тоот захирамж /Т.Гансүх/
9		50 га		
10	Жуулчин Монгол наадам ХХК	400 га	2013.12.24	2005 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 142 тоот захирамж
11	Тахилт Хан ББ нөхөрлөл	2 га	2013.04.04	2012 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрийн 923 тоот захирамж /Ц.Мэндсайхан/

Эх сурвалж: Төв аймгийн Сэргэлэн сумын Засаг Даргын Тамгын Газар

1.29 ИНЕГ 2016 оны 5 дугаар сарын 5-ны өдөр “Мошеа Эко Энержи” ХХК-тай “Нисэх буудал, түүний навигацйон тоног төхөөрөмжүүдийг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангаж ажиллах” хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулан ОУНОБ-ын зориулалттай газраас 100 га талбайг тус компанид шилжүүлсэн байна. Уг асуудлыг Авлигатай тэмцэх газар шалгаж байгаа тул аудитад хамруулаагүй хязгаарласан болно.

1.30 ИКАО байгууллагын “Олон улсын иргэний нисэхийн конвенц”-ын 14 дүгээр хавсралт “Аэродром”-д заасны дагуу НОБ-ыг 1-4 хүртэл тоон код, А-Е хүртэл үсэгт кодоор ангилдаг бөгөөд ОУНОШБ нь 4Е ангиллын шаардлагыг хангасан байна.

Хүснэгт 5. Хүчин чадлын харьцуулалт

Үзүүлэлт	2004 оны Мастер төлөвлөгөөгөөр ОУНОШБ-ын 2020 оны ачаалал, хүчин чадлын тооцоолол	Saprof судалгаагаар төлөвлөсөн	Чингис хаан ОУНОБ /2018 оны байдлаар/	ОУНОШБ
Аэродромын Код Зэрэглэл	4D	4E	4D	4E
Жилийн зорчигч тээвэрлэлт	852,700	1,651,000	1,422,498	3,000,000
Жилийн ачаа тээвэрлэлт /тонн/		11900	5752	11900
Жилийн агаарын хөдөлгөөн	9100	22,200	14,899	22,200
Хөөрч буух зурвас	3,100м x 45 м	3600м x 45м	3,100м x 60м 2,000м x 40м	3600м x 45м
Перрон /агаарын хөлгийн зогсоол/	162,450 м ²	93,000 м ²	120,600м ²	103,950 м ²
Зорчигч үйлчилгээний цогцолбор	24,000 м ²	31,200 м ²	16,050 м ²	53,726 м ²

Эх сурвалж: ИНЕГ, ТХН

⁴ 14. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэмшиж байгаа газрыг дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсний дараа улсын тусгай хэрэгцээнд авна:

1/ эзэмшиж байгаа газрыг нь өөр газраар сольж байгаа тохиолдолд эзэмшигчийн хүсэлтийг үндэслэн түүний эзэмшиж байгаа газрынх нь төлөв байдал, чанараас дордохооргүй газрыг түүнд эзэмшүүлэх;

2/ улсын тусгай хэрэгцээнд авч байгаа газар дээрх үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнийг төлөх.

Нэмэлт зээл авснаар ОУНОШБ ашиглалтад орох хугацаа хойшилж төслийн эдийн засгийн үр өгөөж буурсан байна

1.31 Мон-Пи8 зээлийн гэрээ хийгдэх үед төслийг 2015 оны 9 дүгээр сард хэрэгжүүлж дуусган, 2016 оноос эдийн засагт өгөөж өгч эхэлнэ гэж тооцоолсон бөгөөд санхүүгийн болон эдийн засгийн шинжилгээг төсөл хэрэгжүүлсэн болон хэрэгжүүлээгүй нөхцөлүүдэд тооцсон байна. Ингэхдээ төсөлд хөрөнгө оруулалт хийх үнэ цэнэ байгаа эсэхийг шийдвэрлэх зорилгоор хийгддэг эдийн засгийн дотоод өгөөжийн хувь, санхүүгийн дотоод өгөөжийн хувийг (*Economic Internal Rate of Return*) тооцох аргыг ашигласан байна.

1.32 Төслийн санхүүгийн дотоод өгөөж 0.5 хувь буюу зээлийн хүүгээс өндөр гарсан тул санхүүгийн хувьд хэрэгжих боломжтой гэж үзсэн байна. Олон улсад эдийн засгийн дотоод өгөөжийн хувийн доод хэмжээг 12 хувь⁵ байхад төслийг хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үздэг бол энэхүү төслийн хувьд эдийн засгийн дотоод өгөөж дунджаар 28.4 хувь байна гэж тооцоолжээ.

1.33 Түүнчлэн төсөл хэрэгжүүлснээр дараах өгөөж гарна гэж үзсэн байна. Үүнд:

- Нислэг хойшлогдох болон цуцлагдах нь багассанаар Монголын агаарын тээвэрт гарах өгөөж;
- Нислэг хойшлогдох болон цуцлагдах нь багассанаар Монгол зорчигчдод ирэх өгөөж;
- Гадаадын зорчигчдын тооны өсөлттэйгөөр гарах ашиг;
- Монголд ирэх гадаадын жуулчид нэмэгдсэнээр гарах өгөөж;
- Монголын агаарын тээвэр шаардлагагүй эргэлт/нислэг үйлдэхээс зайлсхийснээр гарч ирэх өгөөж;

1.34 Харин 2015 онд нэмэлт зээл авахад төслийн эдийн засгийн өгөөжөө өгөх хугацаа хойшилж, хувь хэмжээ 13.2 хувь болж 2.1 дахин буурсан байна.

⁵ Азийн хөгжлийн банк

БҮЛЭГ 2. ЗЭЭЛИЙН ГЭРЭЭНИЙ ДАГУУ СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН БОЛОВЧ ГЭРЭЭНД ЯПОН УЛСЫН ГҮЙЦЭТГЭГЧ КОМПАНИ БАЙХААР ЗААСНААС СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТАД 2 ЖИЛ ГАРУЙ ХУГАЦАА ЗАРЦУУЛАГДЖЭЭ

Зээлийн гэрээ олон улсын гэрээний зарчимд нийцэж буй хэдий ч гэрээний бүрдэл, албан орчуулга хангалтгүй, гэрээнд тусгасан дагаж мөрдөх дүрэм, журам, баримт бичгийг бүрэн хавсаргаагүй байна

2.1 Монгол Улсын ГХС / С.Оюун Япон Улсын Гадаад хэргийн сайд /хуучин нэрээр/ Масахико Коумура нар 2008 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдөр Япон Улсын Токио хотод “ОУНОШБ барих төслийн хүрээнд иений хөнгөлөлттэй зээл олгох тухай” ноот бичиг байгуулжээ.

2.2 Уг ноот бичгийг үндэслэн Сангийн сайд Ч.Улаан ЯОУХАБ-тай 2008 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдөр 28.8 тэрбум иений Мон-Пи8 зээлийн гэрээг байгуулж, УИХ-аас 2008 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдөр соёрхон баталжээ.

2.3 МУЗГ болон Япон Улсын Засгийн газар хооронд 2015 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдөр солилцсон ноот бичгийг үндэслэн Зам тээврийн сайд /хуучин нэрээр/ Н.Төмөрхүү ЖАИКА-тай 2015 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдөр 36.8 тэрбум иений Мон-Пи12 зээлийн гэрээг байгуулж, УИХ 2015 оны 6 дугаар сарын 5-ны өдөр соёрхон баталжээ.

2.4 Япон Улсын Засгийн газрын олгодог Хөгжлийн албан ёсны туслалцааны /ODA/ зээлийн энгийн хөнгөлөлттэй болон СТЭП /Special Terms for Economic Partnership (STEP)/ нөхцөлийг Мон-Пи8, Мон-Пи12 зээлийн нөхцөлтэй харьцуулан үзэхэд дараах байдалтай байна. Үүнд:

Хүснэгт 6. Зээлийн нөхцөлийн харьцуулалт

№	Үзүүлэлт	Энгийн хөнгөлөлттэй зээл	STEP нөхцөлтэй зээл	МОН-Пи8 зээл	МОН-Пи12 зээл
1	Зээлийн хугацаа /жил/	30	40	40	40
2	Үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх хугацаа /жил/	10	10	10	10
3	Жилийн зээлийн хүү /хувь/	1.2	0.2	0.2	0.1
4	Зөвлөх үйлчилгээнд ноогдох зээлийн хүү /хувь/	1.2	0.01	0.01	0.01

Эх сурвалж: Зээлийн гэрээ

2.5 Мон-Пи8, Мон-Пи12 зээлийн гэрээ байгуулахаас өмнө Сангийн яам зээлийн нөхцөлүүдэд харьцуулсан тооцоолол хийсний үндсэн дээр STEP нөхцөлтэй хөнгөлөлттэй зээлийг Монгол Улсад ашигтай гэж үзсэн гэх боловч баримтаар нотлогдохгүй байна.

2.6 Монгол Улсад төдийгүй бусад оронд хөнгөлөлттэй зээл, тусламж олгож буй зээлдүүлэгч улс орон өөрийн дотоодын үйлдвэрлэл, ААН-ийг дэмжих зорилгоор төсөл хэрэгжүүлэгч нь тухайн улсын гүйцэтгэгч байх шаардлага тавьдаг нийтлэг жишигтэй байна. Тухайлбал:

- БНХАУ-ын хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй “Төв цэвэрлэх байгууламжийн төсөл”,
- БНСУ-ын хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй “10 аймгийн төвийн дулааны станц барих төсөл”
- БНХАУ-ын хөнгөлөлттэй зээл “УБ – Хөшигийн хөндийн ОУШНОБ чиглэлийн хурдны авто зам”
- БНЭУ-ын хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй “Нефть боловсруулах үйлдвэрийн төсөл”

2.7 “Япон улсын хөгжлийн албан ёсны туслалцааны зээлийн хүрээнд худалдан авалт хийхэд баримтлах журам”-ын 2.4-т “зээлээр санхүүжих гэрээ хэлцлийн нийт үнийн 30 хувиас доошгүй бараа болон үйлчилгээг Япон улсаас худалдан авна”, 2 дугаар хэсгийн (1)(а)-д “Ерөнхий гэрээлэгчийн хувьд Япон” гэсэн заалтууд нь зээлдэгч Монгол улсын хувьд хязгаар тогтоож, Япон Улсын талд давуу эрх олгосон байна.

2.8 Хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих зохицуулалт хангалтгүйгээс уг зээлийн гэрээнүүдийн монгол хэл дээрх орчуулга иж бүрэн бус, гэрээний жинхэнэ эхийг холбогдох хуульд заасны дагуу хадгалаагүй байна. Тухайлбал:

- Сангийн яам өнөөдрийг хүртэл МОН-Пи8 зээлийн гэрээний жинхэнэ эхийг Гадаад харилцааны яаманд шилжүүлээгүй байгаа нь Олон улсын гэрээний тухай хуулийн /1993 он/ 26 дугаар зүйлийн 2⁶-т заасныг баримтлаагүй,
- МОН-Пи12 Зээлийн гэрээг байгуулахад МУЗГ болон Япон Улсын Засгийн газрын хооронд 2015 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдөр солилцсон Ноот бичгийг ГХЯ Монгол хэл дээр албан ёсоор орчуулж монгол хэл дээрх гэрээнд хавсаргаагүй, гэрээний бүрдэл дутуу байгаа нь Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 2, тус зүйлийн 2.8⁷, Иргэний хуулийн 200 дугаар зүйлийн 200.1⁸ дэх заалт Төрийн албан ёсны хэлний тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1⁹ дэх заалттай нийцэхгүй байна.

2.9 Мөн зээлийн гэрээнд дурдсан дараах журмыг иж бүрэн байдлаар албан ёсоор орчуулж¹⁰ хавсаргаагүй нь дээрх хуулийн заалтуудыг зөрчсөн төдийгүй аудитын баг ГХЯ-ны Олон улсын гэрээ, эрх зүйн газрын холбогдох албан тушаалтнуудтай хийсэн уулзалт ярилцлагаар “... гаднын зээл, тусламжийн санхүүжилтээр хэрэгжиж буй төслүүдийн хувьд санхүүжүүлэгч талын санал болгож буй дүрэм журмуудыг иж бүрэн хавсаргадаггүй ч мөрдөх явдал түгээмэл байдаг” гэж тайлбарлаж байгаа нь Монгол Улсад гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжиж буй төслүүдэд уг дутагдал нийтлэг болохыг харуулж байна. Үүнд:

Мон-Пи8 зээлийн гэрээний хувьд:

- General Terms and Conditions for ODA Loans, dated October 1999,
- Guidelines for Procurement under JBIC ODA Loans dated October 1999
- Commitment Procedure for ODA Loans dated July 2007
- Reimbursement Procedure for ODA Loans dated October 1999

Мон-Пи12 зээлийн гэрээний хувьд:

- Guidelines for Procurement under Japanese ODA Loans dated April 2012
- Guidelines for the Employment of Consultants under Japanese ODA Loans dated April 2012
- Brochure on Commitment Procedure for Japanese ODA Loans dated August 2012
- Brochure on Reimbursement Procedure for Japanese ODA Loans dated August 2012
- Brochure on Transfer Procedure for Japanese ODA Loans dated August 2012
- General Terms and Conditions for Japanese ODA Loans, dated November 2014

2.10 Мон-Пи8 зээлийн гэрээний 4 дүгээр зүйлийн¹¹ 4.1-т “...зээлдэгч нь төслийн нийт зохицуулалт, удирдлагыг хэрэгжүүлэх эрхийг ЗТАЖЯ /гүйцэтгэгч агентлаг/-д олгоно...”, 4.2-т “...зээлдэгч нь төслийн гэрээний хэрэгжүүлэх ажлыг ИНЕГ /хэрэгжүүлэгч агентлаг/-аар гүйцэтгүүлэхээр томилох чиглэлийг гүйцэтгэгч агентлаг өгнө...” гэж заасан байна.

2.11 ИНЕГ-ын дарга С.Буяндалай (холбогдох ажилтнууд) нь барилгын ажлын гэрээг Англи хэл дээр байгуулахдаа гэрээ, гэрээнд нэр зааж дурдсан боловч хавсаргаагүй баримт бичгийн утга агуулгыг бүрэн ойлгон хүлээн зөвшөөрч гарын үсэг зурсан гэж үзэхэд учир дутагдалтай төдийгүй гэрээ байгуулснаас хойш 5 сар орчмын дараа Монгол хэл дээр орчуулга хийлгэсэн нь Төрийн албан ёсны хэлний тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1¹² дэх заалтыг баримталж ажиллаагүйг харуулж байна. Тухайлбал,

⁶ Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 2. Олон улсын гэрээг хариуцан байгуулсан яам, тусгай газар гэрээ байгуулсан өдрөөс хойш 45 хоногийн дотор тухайн гэрээний баталгаатай хуулбарыг холбогдох газарт нь хүргүүлж, жинхэнэ эх бичвэрийг дараах материалын хамт гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлнэ

⁷ Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 2.8/тухайн гэрээнд холбогдолтой бусад баримт бичиг.

⁸ Иргэний хуулийн 200.1.Гэрээний нэг тал нь нөгөөдөө санал болгож байгаа, хуулиар тодорхойлоогүй буюу хуулийн заалтыг тодотгосон журам тогтоосон, байнга хэрэглэгдэх, урьдчилан тогтоосон нөхцөлийг гэрээний стандарт нөхцөл гэнэ. /539 дүгээр зүйлийн

Иргэний хуулийн 539.1.Монгол Улс олон улсын гэрээ байгуулахдаа Монгол Улсын Иргэний хуулийн нийтлэг үндэслэлийг харгалзана,

Иргэний хуулийн 545.1.Олон улсын иргэний эрх зүйн харилцаанд төр нэг тал болон оролцож байгаа тохиолдолд хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийг хэрэглэнэ../

⁹ Төрийн албан ёсны хэлний тухай хууль 5.1.Монгол Улсын төрийн албан ёсны үйл ажиллагаа, сургалтыг төрийн албан ёсны хэлээр явуулна.

¹⁰ УДШ-ийн 2008 оны 02 дугаар сарын 28-ны өдрийн 9 дүгээр тогтоолоос “... Гадаад хэргийн яамнаас олон улсын гэрээг албан ёсоор орчуулсан эхийг Төрийн мэдээлэл” сэтгүүлд хэвлэн нийтэлснийг “олон улсын гэрээний албан ёсны нийтлэл” гэж үзнэ.”

¹¹ Зээлийн удирдлага, зохицуулалт.

¹² Төрийн албан ёсны хэлний тухай хуулийн 5.1.Монгол Улсын төрийн албан ёсны үйл ажиллагаа, сургалтыг төрийн албан ёсны хэлээр явуулна.

- Гэрээний 3 дугаар зүйлийн 7-д дурдсан “Техникийн нөхцөлүүд” (Technical Specification Terms of Reference (TOR) for Additional Loan Components) 140 хуудас бичиг баримтыг Монгол хэл дээр өнөөдрийг хүртэл орчуулаагүй байгаагаас ЗТХЯ, ИНЕГ, МХЕГ болон барилга байгууламжийг ашиглалтад хүлээн авах комисс техникийн шаардлагуудыг ойлгож ашиглан, хэрэгжилтэд хяналт тавих үйл ажиллагаа хязгаарлагдах нөхцөл үүссэн байж болзошгүй байна.

2.12 Зөвлөх үйлчилгээний болон барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээнд дурдсан дараах бичиг баримтыг хавсаргаагүй, Монгол хэл дээр албан орчуулга хийлгээгүй тул эдгээр бичиг баримтыг гэрээний стандарт нөхцөл гэж үзэж дүгнэлт гаргах боломжгүй байна.

Зөвлөх үйлчилгээний гэрээ

- Японы ODA Зээлийн дагуу зөвлөхийг сонгон шалгаруулах журам (Guidance for the Employment of Consultants under JBIC ODA Loans /January 2005),
- Зөвшилцөх болон Арбитрын үйл ажиллагааны журам (Rules of Conciliation and Arbitration prepared by the International Chamber of Commerce)

Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээ

- JICA, FIDIC-ийн хооронд 2008 оны 08 дугаар сарын 01-ний өдөр гарын үсэг зурсан Лицензийн Хэлэлцээр (License Agreement) Уг лицензийн хэлэлцээр, ЯОУХАБ-ны хэрэгцээнд нийцүүлэн боловсруулсан, Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээний Ерөнхий нөхцөлүүдийг ИНЕГ Монгол хэл дээр урьдчилан орчуулж, танилцсан гэх нотлох баримтгүй байгаагаас гэрээний тусгай нөхцөлөөр дамжуулан ерөнхий нөхцөлд өөрчлөлт оруулах эрхээ чөлөөгөө хэрэгжүүлэх боломжгүй байсан гэж үзэхээр байна,
- Стандартын Олон Улсын Байгууллагаас (International Organization for Standardization) тогтоосон журмыг баримтлахаар Гэрээний Тусгай нөхцөлөөр, Ерөнхий нөхцөлийн 4.9-д өөрчлөлт оруулсан, “ISO 9001:2008 стандарт”
- Монгол, Япон Улсын Засагийн газар хоорондын 2008 оны Ноот бичиг (2008 оны 03 дугаар сарын 08-ны өдрийн Note Verbale and Record of Discussion)

2.13 Барилгын ажил гүйцэтгэх үндсэн гэрээний 8.7-д заасан барилгын ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэх явцад Гэрээний хугацаа хэтрүүлсэн тохиолдолд хариуцлага тооцох тухай заалтыг талууд нэмэлт барилгын ажлуудын хувьд хэрэгжүүлэхгүй байх талаар тохиролцож, Ерөнхий гүйцэтгэгч гэрээний үүргээ зөрчсөн тохиолдолд ноогдуулах хариуцлагаас чөлөөлсөн нь Гэрээний ерөнхий нөхцөлийн үндсэн агуулгыг алдагдуулсан зөрчил¹³ гэж үзэхээр байна.

2.14 Зөвлөх үйлчилгээний гэрээний Тусгай нөхцөлүүдийн 6.3 (б)(i) – д “Гадаад болон дотоод хүн хүчний цалин хөлс гадаад валютаар (Япон иен) төлөгдөх ёстой” гэсэн нь Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1¹⁴ дэх заалттай нийцээгүй байна.

2.15 Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээний Тусгай нөхцөлийн 8.2.5 (а)-д “Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол арбитрын үйл ажиллагаа Сингапур Улсад явагдана” гэж заасан байна. Арбитрын тухай хуулийн¹⁵ зохицуулалтаар аливаа маргаан үүссэн тохиолдолд Монгол Улсад шийдвэрлүүлэх бүрэн боломжтой байхад өртөг, зардал өндөр Сингапур улсад маргааныг шийдвэрлүүлэхээр заасан нь маргаан үүссэн тохиолдолд Монгол Улсад их хэмжээний арбитрын зардал¹⁶ гарах эрсдэлтэй байна.

2.16 Үүнээс гадна Зөвлөх үйлчилгээний гэрээнд дагаж мөрдөх хууль “Монгол Улсын хууль, тогтоомж” байхаар заасан боловч аливаа маргаан үүссэн тохиолдолд Сингапур улсад

¹³ Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээний ерөнхий нөхцөлийн 8.7-д “Гэрээний 8.2-т заасан барилгын ажлыг гүйцэтгэх хугацааг хэтрүүлсэн тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх”-ээр заасан байна. Гэрээний тусгай нөхцөлийн 8.7, 14.15(b)-д зааснаар нэг өдөрт ноогдуулах торгууль нь төслийн өртгийн 0.05% буюу 435 сая төгрөгтэй тэнцэж байна.

¹⁴ Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хуулийн 4.1.Бараа, ажил, үйлчилгээний үнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт зөвхөн үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр илэрхийлж, түүгээр төлбөр тооцоог гүйцэтгэх ба энэ хуулийн 4.4-т зааснаас бусад тохиолдолд Монгол банкны албан ёсны зөвшөөрөлгүйгээр гадаад валют, тооцооны нэгжээр үнэ тогтоох, төлбөр тооцоо гүйцэтгэх, зарлан сурталчлахыг хориглоно.

¹⁵ Арбитрын тухай хуулийн 2.1-д “Арбитрын ажиллагааны харьяалал нь Монгол Улс бол энэ хууль үйлчилнэ”, **9 дүгээр зүйлд** “Шүүхэд тусгайлан харьяалуулснаас бусад, арбитрын хэлэлцээрт тусгасан аливаа маргааныг арбитрын журмаар шийдвэрлэнэ”, 32.1-д “Арбитрын ажиллагааны харьяаллыг талууд тохиролцон тогтоох эрхтэй” гэж тус тус заасан байх Улаанбаатар, 2017.1.26

¹⁶ Монгол улсын арбитраар эсхүл гадаад улсын иргэн, арбитраар Монгол Улсад маргааныг шийдвэрлүүлэх нь арбитрын зардал бага гарах давуу талтай

Олон улсын худалдааны танхимын журмыг баримтлан ФИДИК-ийн арбитраар шийдвэрлүүлэх зохицуулалттай байна.

2.17 Зөвлөх үйлчилгээний гэрээний 1.3-д “Уг гэрээ түүний утга агуулга болон тайлбар, талуудын хоорондын харилцаа зэрэг нь мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжоор зохицуулагдана”, 3.1.2-т Зөвлөх тал “дагаж мөрдвөл зохих хуулиуд”-ын дагуу үйл ажиллагаагаа явуулна гэж заасны дагуу Талууд Монгол Улсын хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулахаар байна.

2.18 Мөн гэрээний 5.1 (д) Зөвлөх болон туслах компанийг Монгол Улсад бүртгүүлэх, эдгээр компаниуд болон ажилтнууд нь аливаа тусгай зөвшөөрөл авах хуулийн шаардлагаас чөлөөлөгдөхөөр¹⁷ заасан нь Компанийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1¹⁸ дэх заалт, 2 дугаар зүйлийн 2.1¹⁹ дэх заалттай нийцэхгүй байна.

2.19 Төслийн зөвлөх болон Ерөнхий гүйцэтгэгчийн Монгол Улсад хуулийн этгээдээр бүртгүүлээгүй боловч өдөр тутмын үйл ажиллагаа, туслан зөвлөх, ажил үйлчилгээ авах гэрээ байгуулахад тэмдэг, хэвлэмэл хуудас ашиглаж байгаа нь Засгийн Газрын 2001 оны 41 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Тамга, тэмдэг, баталгааны тэмдэг, хэвлэмэл хуудас хийлгэх, хэрэглэх заавар”²⁰-ыг баримтлаагүй байна. Тухайлбал,

- Зөвлөх нь МУЗГ, ЯОУХАБ хооронд байгуулсан зээлийн гэрээний “МОН-Пу8/P12” бүхий NUBIA 1115309105 дугаар бүхий байгууллагын тэмдэг, “Azusa Sekkei/Oriental Consultants Global Joint Venture” гэсэн албан бичгийн хэвлэмэл хуудас;
- Ерөнхий гүйцэтгэгч нь “Mitsubishi-Chiyoda/Joint Venture /New Ulaanbaatar International Airport Construction Project ГСТ 3456” гэсэн байгууллагын тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас.

2.20 Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээний Ерөнхий нөхцөлийн 2.2²¹(b) Тухайн улсын хуулийн дагуу шаардагдах аливаа зөвшөөрөл лиценз, 2.2(b)(i) Гэрээний 1.13²²-т зааснаар Гүйцэтгэгч авбал зохих аливаа зөвшөөрөл лиценз²³ гэж заасныг төсөл хэрэгжүүлэх төрийн захиргааны төв байгууллага нь хэрэгжүүлээгүй төдийгүй гүйцэтгэгчийг энэхүү үүргээс чөлөөлөх санамж бичиг, нэмэлт гэрээг байгуулснаас Ерөнхий гүйцэтгэгч тусгай зөвшөөрөлгүйгээр үйл ажиллагаа явуулах нөхцөлийг бүрдүүлж, Компанийн тухай хуулийн 8.4²⁴ дэх хэсгийн заалтыг зөрчихөд хүргэжээ. Үүнд:

- ЗТЯ-ны ТНБД Б.Батзаяа, Мицубиши корпорацийн бизнесийн хэсгийн тээврийн хэлтсийн ерөнхий менежер нарын 2013 оны 04 сарын сарын 15-ны өдөр байгуулсан англи хэл дээрх Санамж бичгийн 5 дугаар зүйлийн “Зөвшөөрөл болон Лицензүүд” (Permits and Licences) хэсэгт “Монгол улсын Засгийн газар, 3 дугаар хавсралтад дурдсан ихэнх зөвшөөрөл лицензийг энэ Гэрээний хувьд шаардахгүй. Гүйцэтгэгчид үйл ажиллагаагаа нэн даруй эхлэх боломж олгохын тулд, Гүйцэтгэгч болон Туслан гүйцэтгэгч нарт Монголд энэ Төсөлд ажиллах хугацаанд шаардагдах аливаа бусад Зөвшөөрөл Лицензүүдийг олгуулах боломжтой арга хэмжээг Захиалагч авч хэрэгжүүлнэ²⁵” гэж заасан байна.

¹⁷ 5.1.(д) Зөвлөх талыг болон хүн хүч, мөн зөвлөх талын хөлсөлсөн аливаа Туслах зөвлөх талыг бүртгүүлэх, аль эсвэл ажил мэргэжилдээ дадлагажихын тулд албан ёсны зөвшөөрөл авах, мөн түүнчлэн өөрсдийгөө дангаар эсвэл Гэрээний хууль тогтоомжийн дагуу корпорацийн түвшний нэгж компани болгон байгуулах зэрэг аливаа шаардлагаудаас чөлөөлөгдөх”

¹⁸ Компанийн тухай хууль 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь компани үүсгэн байгуулах, бүртгүүлэх, өөрчлөн байгуулах, компанийн удирдлага, зохион байгуулалт, хяналтын бүтэц, хувьцаа эзэмшигчийн эрх, үүргийг тогтоох, компани татан буулгахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

¹⁹ Компанийн тухай хууль 2.1 Хуульд өөрөөр заагаагүй бол Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа бүх компани өмчийн хэлбэр, эд хөрөнгийн болон үйлдвэрлэлийн хэмжээ, дотоод зохион байгуулалтаас үл хамааран энэ хуулийг дагаж мөрдөнө

²⁰ Тамга, тэмдэг, баталгааны тэмдэг, хэвлэмэл хуудас хийлгэх, хэрэглэх заавар. Төрийн бус бусад байгууллага, хуулийн этгээд тэмдэг хэрэглэнэ. 19. Тэмдэг хийлгэхдээ тухайн байгууллагын шийдвэр, улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, захиалга болон загварыг аймаг, хотын цагдаагийн байгууллагад өгч хянуулан, хийлгэх хугацааг тохиролцоно.

²¹ “Гүйцэтгэгч дараах зөвшөөрөл лицензийг зохих журмын дагуу авахад Захиалагч нь Гүйцэтгэгчийн шаардсаны дагуу боломжтой тус дэмжлэгийг үзүүлнэ.

²² Захиалагч нь төлөвлөлт болон барилгын зөвшөөрөл, барилгын ажил гүйцэтгэхтэй холбогдуулан техникийн шаардлагад заасан бусад зөвшөөрлийг гаргаж өгөх бөгөөд захиалагч нь хуулийг дагаж мөрдөхтэй холбоотой аливаа алдаа, дутагдал гаргахаас гүйцэтгэгчийг хамгаална

²³ Англи хэлнээс албан бусаар орчуулав. Г.Ганзориг.

²⁴ Компанийн тухай хуулийн 8.4.Компани нь тусгай зөвшөөрөл шаардагдах үйл ажиллагааг хуульд заасны дагуу холбогдох эрх бүхий байгууллагын бичгээр олгосон зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхэлнэ.

²⁵ Almost of all Permit and Licences listed in Annex No.3 shall be waived by the Mongolian Government for this Contract. The Employer shall take all reasonable supporting measures to ensure that any remaining Permits and Licenses required for the Contractor and its Subcontractors to work in Mongolia for this project, shall be issued to allow the Contractor to proceed with the Works without delay

- ТУХ-ны 2013 оны хуралд ТХН-ээс Ерөнхий гүйцэтгэгч нь ЗТЯ, БХБЯ, ЭХЯ, БОНХЯ, МХЕГ, Цөмийн энергийн газраас холбогдох тусгай зөвшөөрлийг авах шаардлагатай талаар танилцуулж байжээ.
- ТХН, Ерөнхий гүйцэтгэгчтэй 2013 оны 05 дугаар сарын 10-ны өдөр байгуулсан “Нэмэлт гэрээ”-нд Захиалагч гүйцэтгэгчид шаардлагатай тусгай зөвшөөрөл болон лицензүүдийг авч өгөхөд хүндрэл бэрхшээлтэй байвал эдгээр зөвшөөрлүүд ажлыг үргэлжлүүлэхэд шаардагдахгүй, саад учруулахгүй байхаар харилцан зөвшилцсөн байна.

2.21 Зөвлөх үйлчилгээний гэрээний тусгай нөхцөлийн 1.10-д Монгол улсын иргэн болон Монгол Улсад байнгын оршин суудаг иргэнээс бусад нь аливаа татвар хураамжаас чөлөөлөгдөхөөр заасан²⁶ нь МУЗГ, Япон Улсын Засгийн газрын хооронд 2008 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдөр байгуулсан “Ноот бичиг”-ийн 7(d) “...Япон компанийн Япон ажилчдыг төсвөөс авах бүх төрлийн хураамж, шимтгэл, татвар ХХОАТ-аас чөлөөлнө”²⁷ гэж заасантай нийцэхгүй байна.

2.22 Зөвлөх болон Ерөнхий гүйцэтгэгч нь Монгол Улсын иргэдтэй Хөдөлмөрийн гэрээ бичгээр байгуулж ажиллуулахдаа Хөдөлмөрийн тухай хууль, Нийгмийн даатгалын тухай хууль, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн холбогдох заалтуудыг зөрчсөн байна. Тухайлбал,

- Зөвлөх нь гэрээ байгуулан ажиллуулж буй 18 ажилтны цалингаас ХХОАТ болон Нийгмийн даатгалыг зохих хувиар суутгал хийж татвар, нийгмийн даатгалын холбогдох байгууллагад шилжүүлэх хуулиар тогтоосон үүргээ биелүүлэлгүй;
- Ерөнхий гүйцэтгэгч нь ажилтны цалингаас зохих хувиар суутгал хийж нийгмийн даатгалын холбогдох байгууллагад шилжүүлэх хуулиар тогтоосон үүргээ биелүүлэлгүй, ХХОАТ-ыг жилд нэг удаа төлж байгаа нь “татварыг сар тутам суутган шилжүүлэх” талаарх заалтыг зөрчжээ.

2.23 Дээрх нөхцөл байдлаас харахад төслийн хүрээнд байгуулагдсан олон улсын жишиг гэрээнүүдийн иж бүрдлийг хангуулах, Монгол улсын онцлогт тохируулан өөрчлөх талаар идэвх санаачилгатай ажилласан гэх хангалттай нотлох баримтгүй байна. Тухайлбал,

- Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээнд гүйцэтгэгч нэхэмжлэл гаргаснаас хойш нийтээр амрах баяр ёслол, амралтын өдрийг тооцохгүйгээр хуанлийн 56 хоногт гүйцэтгэгчийн дансанд шилжүүлэхээр зааж өгснөөс гүйцэтгэгчээс хугацаа хэтэрсэн хоног тутам алданги тооцож, нэхэмжлэл ирүүлсэн байна.

2.24 Цаашид Засгийн газраас гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжих төсөл, хөтөлбөрийн хүрээнд гэрээ байгуулахдаа зээлдүүлэгч талын санал болгож буй гэрээний төслийн иж бүрдлийг бүрэн хангуулан, албан ёсны орчуулга хийлгэж нарийвчлан танилцаж, чиг үүргийг тодорхой болгох хэлцлийн үе шатанд гэрээ нь эдийн засгийн үр ашигтай, Монгол улсын онцлогийг тусгасан, эрх тэгш байдлыг хангасан байхад анхаарах шаардлагатай байна.

Төслийн зээл нэн хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй боловч эргэн төлөлтөд их хэмжээний ханшийн зөрүү үүсэх эрсдэлтэй байна.

2.25 Аудитын баг Өрийн удирдлагын тухай хуульд тодорхойлсны дагуу зээлийн хөнгөлөлтийн түвшнийг²⁸ тооцож үзэхэд Мон-Пи8 зээлийн хувьд 42 хувь, Мон-Пи12 зээлийн хувьд 59 хувь байгаа бөгөөд эдгээр зээлүүд нь тус хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1.3-д заасан нэн хөнгөлөлттэй зээлийн төрөлд²⁹ хамаарч байна.

2.26 Мон-Пи8 зээлийн гэрээнд заасны дагуу 10 жил үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөж 2018 оны 05 дугаар сараас зээлийн эргэн төлөлт хийгдэж эхлээд байгаа бөгөөд 2019 оны 10

²⁶ Ажил олгогч тал Зөвлөх тал, туслан зөвлөх талууд болон Хүн хүчний талаарх Гэрээний хууль тогтоомжийн дагуу, эдгээр Талууд аливаа татвар, хураамж, төлбөр, торгууль зэрэг бусад өр төлбөрөөс чөлөөлөгдөх ёстойг баталж байгаа болно. Үүнд: А. Ажил үйлчилгээний гүйцэтгэлтэй холбоотой Зөвлөх тал, Туслан зөвлөх талууд болон хүн хүчинд /Ажил олгогч талын улс орны харьяа, аль эсвэл Ажил олгогч талын улс орны байнгын оршин суугчдаас бусад/ төлсөн аливаа төлбөр тооцоо;

²⁷ Төслийн хэрэгжилтэд оролцож буй ханган нийлүүлэгч, гүйцэтгэгч, зөвлөхөөр ажиллаж байгаа Япон компанийн Япон ажилчдыг Төсвөөс авах бүх төрлийн хураамж, шимтгэл, татвар ХХОАТ-аас чөлөөлнө.

²⁸ Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 4.1.18. “хөнгөлөлтийн түвшин” гэж зээлийн нэрлэсэн үнэ болон өнөөгийн үнэ цэний хоорондын зөрүүг тухайн зээлийн нэрлэсэн үнэтэй харьцуулж, хувиар илэрхийлснийг;

²⁹ Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 23.1.3. нэн хөнгөлөлттэй буюу 35 болон түүнээс дээш хувийн хөнгөлөлтийн түвшинтэй зээл.

дугаар сарын байдлаар нийт 1,569.3 сая иен буюу 37.2 тэрбум төгрөгийг эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу төлөөд байна.

2.27 Хэдийгээр Мон-Пи8, Мон-Пи12 зээлийн гэрээ нь нэн хөнгөлөлттэй зээлд хамаарагдаж байгаа ч 2019 оны 10 дугаар сарын байдлаар ханшийн зөрүүнд 488.5 тэрбум буюу хагас их наяд төгрөг төлөгдөхөөр байна. Цаашид төгрөгийн ханшийн өөрчлөлтөөс шалтгаалан уг дүн нэмэгдэх эрсдэлтэй байна.

2.28 Мөн зээлдүүлэгчээс төслийн гүйцэтгэгчид санхүүжилт олгох үйл ажиллагаа Япон улсад явагдаж, Монгол Улсын валютын урсгалд мэдэгдэхүйц эерэг нөлөө үзүүлэхгүй байгаа нь зээлдэгч Монгол Улсын хувьд зээлийн хөрөнгөөр дамжуулан валютын нөөц, ханшийн тогтвортой байдлыг хангах боломжийг алдахад хүргэсэн байна.

Ерөнхий гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалт ЖАИКА-ийн журмын дагуу явагдсан хэдий ч зээлийн гэрээнд Япон улсын гүйцэтгэгч компани байхаар зааснаас сонгон шалгаруулалтад 2 жил гаруй хугацаа зарцуулжээ

2.29 Мон-Пи8 зээлийн гэрээний хавсралт №4-д зээлийн хөрөнгөөр худалдан авалт зохион байгуулахад баримтлах чиглэлийг баталсны дагуу ЗТБХБЯ нь Төслийн зөвлөх үйлчилгээний сонгон шалгаруулалтыг 2009 онд, барилгын ажлын гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалтыг 2009-2013 онд зохион байгуулжээ. Үүнд:

- Зөвлөх үйлчилгээнээс бусад бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зээлийн хөрөнгөөр худалдан авахдаа 1999 оны 10 дугаар сард батлагдсан JBIC ODA зээлийн хүрээнд худалдан авалт хийхэд баримтлах чиглэл;
- Зөвлөх үйлчилгээг зээлийн хөрөнгөөр худалдан авахдаа 1999 оны 10 дугаар сард батлагдсан JBIC ODA зээлийн хүрээнд зөвлөх үйлчилгээ авахад баримтлах чиглэлийг баримталсан байна

2.30 ЗТБХБЯ-ны ТНБД-ын 2008 оны 42 дугаар тушаалаар байгуулагдсан зөвлөхийг сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороо ЯОУХАБ ХАЁТ зээлийн хүрээнд зөвлөх үйлчилгээ авахад баримтлах чиглэлийн дагуу ажлын даалгавар, зөвлөхийн хураангуй жагсаалтыг ЖАИКА-д хянуулж, Япон Улсын 7 компанид тендерийн баримт бичгийг хүргүүлснээс 2009 оны 4 дүгээр сарын 17-ны өдөр 2 түншлэл тус төсөлд оролцох санал, тендерийн баримт бичгээ ирүүлжээ.

2.31 Үнэлгээний хороо оролцогч түншлэлүүдээс ирүүлсэн техникийн саналыг байгууллагын туршлага, хүний нөөцийн үзүүлэлтийг чанарын үнэлгээний аргаар үнэлэхэд “Azusa sekkei Co.Ltd” болон “Oriental Consultants Co.Ltd” хамтарсан түншлэл 95.49 оноо, “Japan airport Consultants, Inc”, “Kisho Kurokawa Architect& Associates”, “Nippon koei Co.Ltd” хамтарсан түншлэл 87.62 оноо тус тус авчээ.

2.32 ЗТБХБЯ-аас техникийн саналын үнэлгээний дүнг Сангийн яаманд хүргүүлснээс хамгийн өндөр үнэлгээ авсан “Azusa sekkei Co.Ltd” болон “Oriental Consultants Co.Ltd” хамтарсан түншлэлийн үнийн саналыг нээж, хэлцэл хийх зөвшөөрөл, ЖАИКА зээлийн гэрээний Хавсралт 4-ийн 4.2³⁰ заалтын дагуу үнэлгээний тайлан болон холбогдох бусад баримт материалыг хянан үзэж, зөвшөөрөл тус тус олгосон байна.

2.33 ЗТБХБС-ын 2009 оны 151 дүгээр тушаалаар байгуулагдсан ажлын хэсэг “Azusa sekkei Co.Ltd” болон “Oriental Consultants Co.Ltd” хамтарсан түншлэлийн ирүүлсэн 1,998.8 сая иений санхүүгийн санал болон бусад нөхцөлийг харилцан тохиролцох зорилгоор хэлцэл хийсний үндсэн дээр Монгол Улсын Иргэний нисэх хүчний удирдлага /тухайн үеийн нэрээр/ 1,920.9 сая иений үнийн дүн бүхий зөвлөх үйлчилгээний гэрээг 2009 оны 6 дугаар сарын 18-ны өдөр байгуулжээ.

³⁰ Мон-Пи8 зээлийн гэрээний Хавсралт 4-ийн 4.2 Зээлдэгч нь хамгийн дээд үнэлгээ авсан Зөвлөхийг гэрээний яриа хэлцэлд урихын өмнө ирүүлсэн саналуудын үнэлгээ болон Зөвлөхүүдийн саналын үнэлгээний тайланг хянан үзэх хүсэлтийг зөвшөөрөл авахаар Банканд хүргүүлнэ. Банк нь эдгээр бичиг баримтыг зөвшөөрсөн бол энэ тухайгаа Зөвлөхүүдийн саналын үнэлгээний тайлангийн талаарх мэдэгдлээр Зээлдэгчид хариу өгнө.

2.34 Япон Улсын Зөвлөх нь Төслийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх гэрээний 3.7³¹-д заасны дагуу захиалагч /ИНЕГ/-аас зөвшөөрөл авах ёстой боловч ТХН-ээс зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр дотоодын 14 компанитай нийт 1.34 сая ам.доллар, 857.6 сая төгрөгийн туслан гүйцэтгэх гэрээ байгуулсан байна.

2.35 Зөвлөх нь “Ач CBC” ХХК³²-тай “Air navigation design” боловсруулах 147.0 мянган ам.долларын гэрээг 2009 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр туслан зөвлөхийн гэрээ байгуулсан байна.

2.36 Мон-Пи8 зээлийн гэрээнд заасан “Sample bidding documents Under JBIC ODA Loans Dater November 1999” жишиг баримт бичгийн дагуу барилгын ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийн баримт бичгийг боловсруулах ёстой хэдий ч энэхүү журам нь 2009 оны 6 дугаар сард шинэчлэн батлагдсан байна.

2.37 ЗТБХБЯ нь Мон-Пи8 зээлийн гэрээнд дурдсан дүрэм, журмын шинэчилсэн хувилбарыг дагаж, мөрдөх тухай зохицуулалт тусгагдаагүй байхад 2010 оны 7 дугаар сарын 28-ны өдрийн 4/3089 дугаар албан бичгээр Зөвлөхөд шинэчлэгдсэн тендерийн баримт бичгийн загварын дагуу³³ боловсруулах, тендерийг дүгнэх зөвшөөрлийг олгосон байна.

2.38 ЗТБХБС-ын 2010 оны 10 дугаар сарын 05-ны өдрийн 336 дугаар тушаалаар төслийн гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах 11 гишүүнтэй үнэлгээний хороог байгуулж, Зөвлөхийн боловсруулсан “Урьдчилсан сонгон шалгаруулалтын баримт бичиг”-ийг хянуулж, Сангийн яамаар уламжлуулан ЖАИКА-д хүргүүлсэн байна.

2.39 Сангийн яам урьдчилсан сонгон шалгаруулалтыг ЯОУХАБ-ны Худалдан авах ажиллагааны журмын дагуу явуулах зөвшөөрлийг ЗТБХБ-нд 2010 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 5/5307 дугаар албан бичгээр, ЖАИКА нь тендерийн баримт бичигт зохих хэмжээний өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд татгалзах зүйлгүй гэдгээ 2010 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдрийн 12-10001 дугаар албан бичгээр мэдэгджээ.

2.40 Үнэлгээний хороо урьдчилсан сонгон шалгаруулалтын урилгыг дотоодын болон Япон Улсын хэвлэлд нийтэлсний дагуу 7 компани материал худалдаж авсан боловч 2011 оны 2 дугаар сарын 16-ны өдөр зөвхөн Taisei/Nippo/Dai nippon корпорацуудын түншлэл санал ирүүлсэн тул худалдан авах журмын дагуу³⁴ өрсөлдөөн үүсээгүй гэж үзэн сонгон шалгаруулалт хүчингүй болсон байна.

2.41 ЗТБХБЯ-ны зүгээс тендерийн баримт бичигт заасан зарим шалгуур үзүүлэлтийг бууруулан Сангийн яаманд хянуулахаар хүргүүлж, 2011 оны 3 дугаар сарын 15-ны өдрийн 5/1005 дугаар албан бичгээр тендер зарлах зөвшөөрлийг авч тендерийг дахин зарласан байна.

³¹ Ажил олгогч талаас урьдчилан зөвшөөрөл авах шаардлагатай Зөвлөх талын үйл ажиллагаа.

Зөвлөх тал дараах үйл ажиллагааг авч хэрэгжүүлэхийн өмнө Ажил олгогч талаас бичгээр урьдчилсан зөвшөөрлийг авсан байх шаардлагатай:

- (a) Хавсралт В-д тусгагдсан албан хаагчдын гишүүдийг нэрээр нь биш зөвхөн эзэмшсэн мэргэжлээс нь үүдэн томилох
- (b) Ажил үйлчилгээний аливаа нэг хэсгийг хийж гүйцэтгэхийн тулд туслах гэрээнд нэгдэж орох нь (i) Туслах Зөвлөх талын сонголт болон Тусгах гэрээний нөхцөл Туслах гэрээ батлагдахаас өмнө Ажил олгогч талаас бичгээр урьдчилан хүлээн зөвшөөрөгдсөн байх ёстой, мөн (ii) Гэрээнд холбогдолтой Туслах Зөвлөх тал болон түүний Хүн Хүчний Ажил үйлчилгээний гүйцэтгэлд Зөвлөх талаас бүрэн үүрэг хариуцлагыг хүлээх ёстой болох нь ойлгогдож байгаа болно.

³² “АЧСВС” ХХК нь 2007.12.27-нд “Аялал жуулчлал”, “Гадаад худалдаа”-ны чиглэлээр байгуулагдаж, Үйл ажиллагааны чиглэлдээ “Кафе ажиллуулах”, “Зочид буудал” 2008.01.16-нд нэмсэн. Ажил гүйцэтгэх үед нисэхийн болон нийтийн зориулалтын холбоо, цахилгааны ажил, үйлчилгээ гүйцэтгэх тусгай зөвшөөрөлгүй байжээ.

³³ 1 үе шаттай, 2 дугуйтай сонгон шалгаруулалт

³⁴ “Guidelines for Procurement under Japanese ODA Loans 2009-Mar” Section 3.02 Prequalification of Bidders,

3. Paragraph (3): (02) **In case only one applicant is prequalified as a result of the evaluation, the Borrower should reject this prequalification process** because it is of no value to conduct a bid with the only applicant. Accordingly, the Borrower should initiate another prequalification process with certain modifications of conditions or other relevant methods based on the basic principles on guidelines.

2.42 Тендерийн баримт бичгийг 7 компани³⁵ худалдан авсан боловч 2011 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдөр тендер нээх үед санал ирээгүй тул 2 дахь удаагийн тендер шалгаруулалт амжилтгүй болжээ.

2.43 Иймд үнэлгээний хороо төслийг 2 багц болгон хувааж тендер 3 дахь удаагаа зарлахад 1 дүгээр багцад Япон Улсын Ниппо компанийн ирүүлсэн техникийн саналыг шаардлага хангасан гэж үнэлсэнтэй Сангийн яам танилцан тус оролцогчийн санхүүгийн саналыг нээж, холбогдох журмын дагуу үнэлгээ хийх тухай 2012 оны 03 дугаар сарын 14-ний өдрийн 5/1298 дугаар албан бичгээр мэдэгджээ.

2.44 Гэвч ЖАИКА-ын зүгээс 2012 оны 4 дүгээр сарын 17-ны өдрийн 4-17001 дугаар албан бичгээр Үнэлгээний хорооны техникийн саналыг үнэлсэн үнэлгээ нь тендерийн баримт бичиг, худалдан авах ажиллагааны журамтай зөрчилдөж буй³⁶ тул санал нийлэхгүй гэдгээ мэдэгдэж дараагийн шатанд авах арга хэмжээний талаарх саналаа ирүүлэхийг хүссэн байна.

2.45 Сангийн яамнаас Guidelines for Procurement under Japanese ODA худалдан авах журмын 4.05-д заасны дагуу тендерийн 1,2 дугаар багцыг нэгтгэн 2 дугаар багцын сонгон шалгаруулах тухай тендерийн баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг ЖАИКА зөвшөөрсний үндсэн дээр Үнэлгээний хороо 2012 оны 11 дүгээр сарын 09-ний өдөр тендер нээж, Shimizu/Dai Nippon JV, Mitsubishi Corp/Chiyoda Corp JV /БНСУ-ын Samsung компани туслан гүйцэтгэгч байх/ нарын тендерийн баримт материалыг хүлээн авчээ.

2.46 Тендерт оролцогчдын техникийн саналыг үнэлэхэд Shimizu/Dai Nippon JV нь барилгын ажлын гүйцэтгэх хугацааг тендерийн нөхцөлд зааснаас 21 сараар хэтрүүлсэн, хүний нөөцийн ур чадвар шалгуурт тэнцээгүй, харин Mitsubishi Corp/Chiyoda Corp JV тэнцсэн тул Үнэлгээний хороо тайлан, дүгнэлтийг Сангийн яаманд хүргүүлж санхүүгийн саналыг нээх зөвшөөрөл хүсжээ.

2.47 Мөн холбогдох журмын дагуу³⁷ техникийн саналын үнэлгээний дүнг танилцуулахад ЖАИКА-ын зүгээс үнэлгээний дүгнэлтэд татгалзах зүйлгүй гэдгээ 2012 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн JICA (MG) 12-21004 дүгээр албан бичгээр мэдэгдсэн тул 2012 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдөр үнийн саналыг нээхэд Mitsubishi Corp/Chiyoda Corp JV -ийн үнийн санал 47.1 тэрбум иен байжээ.

2.48 Тендерт оролцогчийн ирүүлсэн үнийн санал зөвлөхийн боловсруулсан үнээс /тендерийн баримт бичиг/ 17.1 тэрбум иенээр хэтэрсэн тул үнэлгээний дүнг хянуулж, хэлэлцээр хийх тухай зөвшөөрөл авах хүсэлтийг Сангийн яам, ЖАИКА-д тус тус хүргүүлсний дагуу 2013 оны 03 дугаар сарын 4-нөөс 7-ны өдрүүдэд үнийн саналыг судлах ажлын хэсэг Монгол Улсад ирж ажиллан 2013 оны 03 дугаар сарын 06-ны өдрийн JICA (MG) 3-06001 дугаар албан бичгээр уг нэмэлт хавсралт бүхий 2 дугаар багцын тендерт оролцогчтой гэрээ байгуулах хэлэлцээрт ороход татгалзах зүйлгүй гэдгээ мэдэгджээ.

2.49 ЗТЯ-ны зүгээс үнийн зөрүүг тодруулах зорилгоор Mitsubishi Corp/Chiyoda Corp JV-тэй уулзалт зохион байгуулж, үнэлгээний хороо болон төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийн төлөөллийг БНСУ-д томилолтоор ажиллуулж туслан гүйцэтгэгч Samsung компанийн боловсруулсан өртгийн нарийвчилсан задаргаа, тооцоололтой танилцан, хэлэлцээр хийсний үндсэн дээр гэрээний үнийн дүнг 44.9 тэрбум иен байх боломжтой³⁸ гэж үзжээ.

³⁵ 1. Тайсэй- Ниппо ДНС түншлэл, 2. ЖФЕ инженеринг, 3. Матрикс ХХК, 4. YDA /Турк улсын компани/ 5. Ниппо, 6. Сокикаку сэккэй, 7. Фүкүда корпорац

³⁶ Япон Улсын Ниппо компанийн санал болгосон голлох боловсон хүчний мэдлэг болон туршлага шаардлага хангаагүй, тоног төхөөрөмжийн бололцоо хангалтгүй, бетон болон асфальтан хучилтын ажлуудыг өвлийн цагт гүйцэтгэхээр төлөвлөсөн зэрэг үндэслэлүүд

³⁷ Instructions to Bidders Bid Data Sheet ITB 35.2, Evaluation Guide for Prequalification and Bidding under JBIC ODA Loans: JBIC June 2000 (amended 2007) Section III item 2.2

³⁸ ТУХ-ны 2013.04.03-ны хурлын тэмдэглэлд: "Хэлэлцээрийн явцад оролцогч талууд удирдамжид заасан дүн болох 39.8 тэрбум иенд эцсийн байдлаар хүрсэн боловч гэрээний үнийн дүнд НӨАТ 2.4 тэрбум иен, япон иен ам.доллартой харьцах ханшийн зөрүүнээс үүсэх эрсдэл болох 2.7 тэрбум иенийг тооцон нэмж оруулснаар 44.9 тэрбум иенээр гэрээг байгуулахаар

2.50 ЖАИКА нь ЗТЯ-аас 2013 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийн 3/85 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн төслийн гэрээ, төслийн цар хүрээнд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүдийг хянан үзэж татгалзах зүйлгүй гэдгээ мэдэгдсэн бөгөөд ЗТС-ын 2013 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийн 109 дүгээр тушаалаар гэрээнд гарын үсэг зурах эрхийг ИНЕГ-ын даргад зөвшөөрсний дагуу 49.5 тэрбум иений гэрээг 2013 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдөр байгуулжээ.

Хүснэгт 7. Ерөнхий гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээний дүн /сая иен/

№		Барилга байгууламж, арга хэмжээ	Гэрээний дүн
1	Анхны багцад тусгагдсан	Бэлтгэл ажлын зардал	987.1
2		Зам талбайн ажил	5,876.3
3		Барилга угсралтын ажил	8,794.3
4		Нисэх буудлын тусгай тоног төхөөрөмжүүд	1,619.0
5		Нисэх буудлын тоног төхөөрөмжүүд	970.3
6		Нисэх буудлын мэдээллийн технологи болон аюулгүйн систем	4,772.4
7		Навигацийн систем	1,531.1
8		HD камер	289.3
Дүн			4,839.9
8	Анхны багцад	Шатахуун сумалгааны гидрант систем	4,500.0
9	тусгаадаагүй	Тэнхлэгийн гэрэлтүүлэг	160.0
Дүн			4,660.0
НИЙТ ДҮН			49,499.9

Эх сурвалж: ИНЕГ, "Мицубиши- Чиёода" хамтарсан түншлэлтэй байгуулсан гэрээ

2.51 ЖАИКА болон Олон Улсын зөвлөх инженерүүдийн холбоо /ФИДИК/³⁹ хооронд байгуулсан Зөвшөөрлийн хэлэлцээрийн нөхцөл, шаардлагын дагуу ИНЕГ нь Ерөнхий гүйцэтгэгчтэй "Ягаан ном" буюу ажлын тоо хэмжээ /BOQ/-д үндэслэн тохируулга хийх /re-measurement/⁴⁰ нөхцөлтэй жишиг загварын дагуу тус тус гэрээ байгуулсан байна.

Туслан гүйцэтгэгчдийн сонгон шалгаруулалт Самсунг Си Энд Ти", "Эм Си Эс Проперти" ХХК-ийн дотоод журмын дагуу явагдсан нь өрсөлдөөн олон нийтэд нээлттэй, ил тод явагдах боломжийг хязгаарласан байна

2.52 Мон-Пи8, Мон-Пи12 зээлийн гэрээнд зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх "Бараа болон үйлчилгээ /зөвлөх үйлчилгээнээс бусад/-г худалдан авах ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг ЯОУХАБ/ЖАИКА хянан үзэж зөвшөөрөл өгөх зохицуулалтыг дараах байдлаар тусгажээ. Үүнд:

- 2008 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдөр байгуулагдсан МОН-Пи8 зээлийн гэрээний "Худалдан авах журам"-д "Энгийн төрлийн болон бусад ажил" ангиллаар гэрээг зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх бол Зээлдэгч дараах баримт материалыг банкаар хянуулж, зөвшөөрөл авах:
 - (1) Таван зуун сая иенээс багагүй үнийн дүнтэй гэрээний хувьд:
 - Олон улсын өрсөлдөөнт тендерээс бусад журмыг баримтлах хүсэлтэй бол худалдан авах арга,
 - Урьдчилсан сонгон шалгаруулалтын компаниудын нэрс, сонгон шалгаруулалтын тайлан, сонголт хийсэн үндэслэл, үр дүн,
 - Эрх олгох тухай санал,
 - Гэрээний баталгаажсан хувь болон гэрээг хүлээн зөвшөөрүүлэх хүсэлт,

2 тал тохиролцоонд хүрээд байна. Хэлэлцээрийн явцад НӨАТ болох 2.4 тэрбум иенийг Сангийн яамтай харилцан тохиролцож хасах хувилбараар гаргасан бөгөөд Хэлэлцээрийн явцад Сангийн яамны зүгээс НӨАТ-ыг гэрээний дүнд оруулан тооцох нь зүйтэй гэсэн чиглэл өгснөөр буцаан нэмж байгаа болно. Энэ дүнг бүтээн байгуулалтын жилүүдэд туслан гүйцэтгэгчдийн төлөх татвараар дамжин МУ-ын төсөвт эргэн орох хөрөнгө гэдгийг дурдах нь зүйтэй. Хэлэлцээрийн явцад тохироод байгаа дүнг Засгийн газрын 2013 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн хуралдаанаар танилцуулан дэмжсэн." гэжээ.

³⁹ Дэд бүтэц, эрчим хүч, барилгын салбарын бүтээн байгуулалтын томоохон төслүүдэд ФИДИК буюу Олон Улсын зөвлөх инженерүүдийн холбооноос гаргасан гэрээний жишиг баримт бичгүүдийг ашиглах явдал түгээмэл байдаг байна.

⁴⁰ Re-measurement- тохируулгын гэрээнд нэгжийн үнэ өөрчлөгдөхгүй тогтмол бөгөөд гүйцэтгэх явцад Ажлын тоо хэмжээнээс хамаарч гэрээний үнийн дүнд өөрчлөлт ордог онцлогтой.

Lump sum- хатуу үнэ тогтоох гэрээнд талууд гэрээний үнийг тохиролцож, гүйцэтгэх явцад ажлын тоо хэмжээний өөрчлөлтөөс үл хамааран анхны үнийн дүнгээр ажлыг гүйцэтгэн хүлээлгэж өгдөг онцлогтой.

- (2) Нэг тэрбум иенээс багагүй үнийн дүнтэй гэрээний хувьд:
- (1)-г мөрдөхийн зэрэгцээ урьдчилсан шалгаруулалтын баримт бичиг,
- (3) Гурван тэрбум иенээс багагүй үнийн дүнтэй гэрээний хувьд ...,
- (1), (2)-г мөрдөхийн зэрэгцээ тендерийн баримт бичиг,
- (4) Таван тэрбум иенээс багагүй үнийн дүнтэй гэрээний хувьд ...,
- Гэрээний баталгаажсан хувь болон гэрээг хүлээн зөвшөөрүүлэх хүсэлт,
- 2015 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдөр байгуулагдсан МОН-Пи12 зээлийн гэрээний “Худалдан авах журам” 3 дугаар хэсэг “Зам барилгын ажил болон бусад ажил” ангиллаар гэрээг зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх бол Зээлдэгч Зээлдэгч дараах баримт материалыг ЖАИКА-аар хянуулж, зөвшөөрөл авах:
- (1) Нэг тэрбум иенээс бага үнийн дүнтэй гэрээний хувьд:
- гэрээний баталгаажсан хувь болон гэрээг ЖАИКА-аар хүлээн зөвшөөрүүлэх хүсэлт,
 - Гэрээний үнийн дүнд хийсэн тохируулга,
- (2) Нэг тэрбум иенээс багагүй боловч гурван тэрбум иенээс бага үнийн дүнтэй гэрээ, (3) Гурван тэрбум иенээс багагүй үнийн дүнтэй гэрээний хувьд:
- Олон улсын өрсөлдөөнт тендерээс бусад журмыг баримтлах хүсэлтэй бол худалдан авах арга,
 - Урьдчилсан сонгон шалгаруулалтын баримт бичиг,
 - Урьдчилсан сонгон шалгаруулалтын компаниудын нэрс, явцын тайлан, сонголтын шалтгаан үндэслэл, холбогдох бүр баримт материал, сонгон шалгаруулалтын үр дүн,
 - Тендерийн баримт бичиг,
 - Нэг үе шат, хоёр дугуй бүхий тендерийн журмыг баримтлах бол үнийн саналыг нээх зөвшөөрөл,
 - Тендерийн саналд хийсэн дүн шинжилгээ, эрх олгох тухай санал,
 - Хэлэлцээр хийх хүсэлт,
 - Гэрээний баталгаажсан хувь болон гэрээг хүлээн зөвшөөрүүлэх хүсэлт,
 - Гэрээний үнийн дүнд хийсэн тохируулга.

2.53 Төслийн Ерөнхий гүйцэтгэгч нь ажил, үйлчилгээ үзүүлэх нийт 46.8 тэрбум иений үнийн дүн бүхий 10 гэрээг туслан гүйцэтгэгч компаниудтай 1.2 тэрбум иений үнийн дүн бүхий бараа, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх нийт 5 гэрээ байгуулсан байна. Үүнд:

- Ерөнхий гүйцэтгэгчийн 2013 онд боловсруулсан тендерийн баримт бичигт “Самсунг Си Энд Ти” ХХК нь туслан гүйцэтгэгч компаниар ажиллахаар тусгагдаж 2012 оны 11 дүгээр сарын 8-ны өдөр санамж бичиг байгуулсан бөгөөд Ерөнхий гүйцэтгэгч тендерт шалгарсантай холбогдуулан барилгын ажил гүйцэтгэх 44.7 тэрбум иений үнийн дүн бүхий гэрээг 2013 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр байгуулсан,
- Ерөнхий туслан гүйцэтгэгч “Эм Си Эс Проперти” ХХК-тай 1.8 тэрбум иений үнийн дүн бүхий гэрээг 2016 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдөр тус тус байгуулсан байна.

2.54 Ерөнхий туслан гүйцэтгэгч “Самсунг Си Энд Ти” ХХК нь 23.1 тэрбум иений үнийн дүн бүхий 108 гэрээг туслан гүйцэтгэгч компаниудтай, “Эм Си Эс Проперти” ХХК нь 1.1 тэрбум иений үнийн дүн бүхий 203 гэрээг дэд туслан гүйцэтгэгч компаниудтай байгуулжээ.

Хүснэгт 8. Ажил, үйлчилгээ худалдан авсан гэрээний тоо

№	Компани	Гэрээний үнийн дүн									
		500.0 сая иен хүртэл		500.0 сая иенээс их		1.0 тэрбум иенээс их		3.0 тэрбум иенээс их		Нийт	
		Үнийн дүн	Гэрээний тоо	с Үнийн дүн	Гэрээний тоо	Үнийн дүн	Гэрээний тоо	Үнийн дүн	Гэрээний тоо	үнийн дүн	Гэрээний тоо
		“Самсунг Си Энд Ти” ХХК									
1	Ажил, үйлчилгээ	7,497.4	72	5,199.5	7	3,707.1	3	-		23,118.6	108
2	Бараа, тоног төхөөрөмж	-		3,565.3	23	1,365.8	2	1,783.5	1		
	Нийт	7,497.4	72	8,764.80	30	5,072.90	5	1,783.50	1		
		“Эм Си Эс Проперти” ХХК									
1	Ажил, үйлчилгээ	627.5	142	-		-		-		1,127.5	203
2	Бараа, тоног төхөөрөмж	500.0	61	-		-		-			
	Нийт	1,127.5	203	-		-		-			

Эх сурвалж: “Samsung C&T” ХХК, “Эм Си Эс Проперти” ХХК

2.55 Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээнд дагаж мөрдөх хууль Монгол Улсын хууль байхаар заасан хэдий ч туслан гүйцэтгэгчдийн сонгон шалгаруулалт олон нийтэд нээлттэй, ил тод өрсөлдөөнтэй явагдах эрх зүйн зохицуулалтыг нарийвчлан тусгаагүйгээс ерөнхий туслан гүйцэтгэгч “Самсунг Си Энд Ти” ХХК, “Эм Си Эс Проперти” ХХК-иуд ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийг

мөрдөөгүй, худалдан авалтын дотоод журмын⁴¹ дагуу сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулсан байна.

2.56 Төслийн ерөнхий туслан гүйцэтгэгч компаниуд нь дэд туслан гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалтыг хязгаарлагдмал тендерийн хэлбэрээр зохион байгуулж, “*барилгын ажлыг гүйцэтгэх гэрээ*”-ний Ерөнхий нөхцөлийн 4.4 (a),(b)⁴²-д заасны дагуу зөвлөхөд санал болгож буй компанийн жагсаалтыг чадавхын мэдээллийн хамт хянуулахаар хүргүүлж байжээ.

2.57 Төслийн Зөвлөх ирүүлсэн жагсаалт, холбогдох баримт материалыг хянаж шаардлага хангасан эсэхийг компани тус бүрээр тэмдэглэн хариу хүргүүлж, ерөнхий туслан гүйцэтгэгч шаардлага хангасан компаниудын үнийн саналыг үнэлэх замаар дэд туслан гүйцэтгэгчийг сонгон гэрээ байгуулж ирсэн байна.

2.58 Барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээнд туслан гүйцэтгэгчийг сонгох үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалт тусгагдаагүй нь МОН-Пи8, МОН-Пи12 зээлийн гэрээнд заасан худалдан авалт хийхэд баримтлах журам хэрэгжихгүй байх нөхцөл үүсэхэд хүргэжээ.

2.59 Захиалагчийн хувьд Ерөнхий гүйцэтгэгчтэй нийт дүнгээр гэрээ байгуулсан учир туслан гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалтаас тендерийн хэмнэлт үүсэх боломжгүй хэдий ч ТХН-ийн ажилтны хамаарал бүхий компани ажил гүйцэтгэсэн тохиолдол гарсан нь дэд туслан гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалт нээлттэй, өрсөлдөөнтэй явагдаагүй байх эрсдэлтэй байсныг харуулж байна. Тухайлбал:

- *ТХН-ийн ерөнхий инженерийн хамаарал бүхий Вортекс ХХК нь 2015 оны 8 дугаар сард ерөнхий туслан гүйцэтгэгч Самсунг Си энд Ти ХХК-тай 2,051.7 сая төгрөгийн /үндсэн гэрээ, 2 нэмэлт гэрээний хамт/ үнийн дүн бүхий будгийн ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулж 1,974.2 сая төгрөгийн санхүүжилт авсан.*

⁴¹ Samsung C&T Overseas subcontracting Work Manual 2016 3.00

“Эм Си Эс Проперти” ХХК “Худалдан авалтын үйл ажиллагааны журам” IMS-P003_ver3.0

⁴² Гэрээний Ерөнхий нөхцөл 4.4 Туслан гүйцэтгэгч. Гүйцэтгэгч ажлыг бүхэлд нь туслан гүйцэтгэгчээр гүйцэтгүүлэх ёсгүй. Туслан гүйцэтгэгчийн аливаа буруутай үйлдэл, алдааны хариуцлагыг ерөнхий гүйцэтгэгч өөрийн гаргасан алдаа, дутагдал мэт хүлээнэ. Гэрээний тусгай нөхцөлд өөрөөр заагаагүй бол:

(a) Гүйцэтгэгч нь зөвхөн материал нийлүүлэх эсхүл гэрээнд заасан туслан гүйцэтгэгчийг ажиллуулахад зөвшөөрөл авах шаардлагагүй.

(b) Гэрээнд заагаагүй өөр туслан гүйцэтгэгч ажиллуулахаар бол инженерийн зөвшөөрөл авсан байна.

Гүйцэтгэгч нь гэрээний 1.12 дэд зүйлд [Нууцлал] тавигдсан шаардлагыг мөрдөх баталгаа өгөх ба туслан гүйцэтгэгч бүр энэ шаардлагыг адил тэнцүү дагаж мөрдөнө. Ерөнхий гүйцэтгэгч нь тухайн орны гүйцэтгэгч компаниудад туслан гүйцэтгэгчээр ажиллах боломж олгоно.